د قلم د مجلي نه

د محترم الحاج ننګیا ل لیکنه

د استاد الفت فن او فکر

زه خپله هېڅکله هم ددې دعوه نشم کولی چې د استاد الفت په ژوند او فن به داسې څه ولیکلی شم چې د دې ور وي، چې د هغه د فن او هنر ، ژوند او مبارزې داسې اړخونه وځلولی شي چې هغه یې د فن په هنداره کښې نه وي پړقیدلی.

اصلاً د شاعر فن یوه داسې روښانه او ځلانده هنداره ده چې د شاعر طرز تفکر، ژوند، احساس او جذبات د خلکو مخې ته ږدي بیا به نو داسې څه پاتې وي چې زما غوندې یوه مات او ګوډ قلم ته پرې د لیکلو ضرورت ولیدل شي او ماته خو لا خپله بې علمي او نا تواني هم ښه معلومه ده چې زما په وړاندې یې څومره دیوالونه درولي دي، خو بیا هم ځان لدې سعادت څخه نشم بې برخې کولی، زه پوهېږم داسې ورځې او وختونه کله کله د سړي مخې ته ورځي. حالات همیشه په دغه لوري د تلو وخت نشي پیدا کولی او دا ټول شرائط د لږ وخت لپاره لاس ته راتلی شي.

د یوه لیکوال خبره ده" ,,دا زموږ د قام بد قسمتي ده چې موږ عمر له خپل مړی ژوندی کوو او خپل ژوندی وژنو"".

خو کاشکې خبره داسې وای. دا ربښتیا ده چې موږ خپل ژوندي وژلي او وژنو یې خو مړی مو ډېر لږ څه چې ښخې لږ ژوندی ساتلی دی په موږ کښې چې څوك مړ شي نو هغه پړ شوی، دا بیا د پېریو او نصیبونو خبره ده چې کله نا کله په چا د ژوند ورمه لګیدلې ده. د مرګ او ژوند دا کیسه زموږ د ظاهر بینو سترګو تر مخ روانه ده کنه نو حقیقي مرګ او ژوند دا موجوده ښه نلري کومه چې زه او ته یې په تعبیر پسې لګیدلی یو.

دا چې په یوه دوو مقالو څنګه موږ یو مړی ژوندی ساتلی شو هسې ځان خوشا لوو- ګنې حقیقت دا دی چې موږ له مړو او ژوندیو دواړو سره جفا کړیده.

اوس که به موږ کښې دا جذبه پیدا شي چې په مرګ هم د چا قدر را معلوم شي او محرومیت مو د نعمت پر ارځښت پوه کړی شي هم لویه خبره ده.

په موږ خو له بده بخته داسې کانه شوی چې ژوندي مو وژلي او مړه مو پره کړیدي.

او بیا نن سبا- توبه نن خو د مړګونو بلا ګډه ده هر څه په مخه اخلي او په لمن کښې یې نغاړي- ژوندي وژني او په مړو د پرې خاورې انباروي.

د ژوند او مرګ په دغه کشمکش کښې زما ملګرو د دغه مسلط دود او پولو د ماتولو تکل کړی- دوی غواړي ټول ژوندي پاتې شي او د مړی عنوان له منځ ووځي. په چا د مړه نوم پورې نشي هېر او پړ ونه ګڼل شي د غرضونو، سیاستونو او خود خواهیو له منګولو وژغورل شي. د شو او بدو، مرګ او ژوند، حقیر او محترم له ویش او سخاوت څخه د اقتدار لاس لنډ کړی شي. دا نیك په ځای او ضروري کار دی خو حوصله ډېره غواړي او د پرله پسې خواری غوښتنه کوي.

د جهاد په تېرو دوولسو کلونو کښې که زموږ مجاهد او قهرمان ولس د خپلو سرونو په بیه د خپلو ویاړونو او قهرمانیو څلې و درول او نوی افتخارات او شخصیتونه یې جوړ کړل خو ورسره سیاسي لو بو د تېرو ویاړونو او شخصیتونو سره د جفاکانې هم راواخیستې او د پرون هر څه یې نه دا چې تر ډېره هېر کړل بلکې په وخت یې وغندل هم.

اوس چې دوستان د خپل ولس د یوې درنې هستی یوې جاودانې او عملي هستی،او یوې ویاړ منې او تاریخي څېرې یاد تازه کوي او د ادبي او عملي خدمتونو د لمانځنې باب یې پرانیزي دا یو نوی قدم دی، یو نوی فصل دی او یو داسې اقدام دی چې د بېدارو ولسونو له پاره ضروري او حیاتي ګڼل کېږي. او داسې اقدام چې لا مخکې په کار ؤ.

خو غوره او ښه کار هر وخت ښه او غوره دی اوس هم که زموږ سد سر ته راشي دا به زموږ لويه نيکمرغي وي. اوس هم که موږ متوجه شو لا وخت شته چې موږ خپل رنګ وساتلی شو او د نورو په رنګ کښې له رنګيدلو په امن شو.

د قلم درنې مجلې پتېلې ده چې د مرحوم استاد الفت د وفات کليزه ولمانځي چې په رښتيا هم يو ډېر بختور او ارځښتناك اقدام دی او يو تاريخي او ملي مسؤوليت.

په تېره په داسې سختو شرايطو او ترخو حالاتو کښې چې زموږ مجاهد ولس د يوه سخت ازموينېت په ډګر ولاړ دی او د بهرنيو ځواکونو او توطئو او د دوستۍ په جامه کښې د دښمنيو له سختو سيليو او توپانونو سره مخامخ دی د هيواد دملي، علمي، تاريخي او ادبي شخصيتونو د افکارو، خيالاتو او فنپارو راسپړنه هغه پيغام دی چې استاد الفت پخپل ژوند د هغې داسې يادونه کړې:

اوس يې که څوك نه لولي عالم په خوب ويده دی ټول
دا د ســبا ورځـــې ويښ ځلمــو تــه پيغامونــه دي

زموږ د ګران هيواد د ادبياتو معاصر تاريخ د همدغسې يوې ځلانده څېرې او لوړ شخصيت د فکر او فن په ډيوو روښانه او وړنګن دی چې د ژوند او فن تر منځ يې اعتدا ل ډېر ښه او جوت ساتلی او د ژوند او فن د يوه ښايسته ګډون پيلامه يې کړيده.

هو!

استاد الفت شاعر ؤ خو مجتهد شاعر، داسې شاعر چې د ادبي اجتهاد پر معراج يې پل ايښی او يو ځانګړی مکتب او سبك يې ايجاد کړی- د رحمان با خبره:

چــې دا نـــور شـــاعران کانـــدي هغـــه نـــه کـــا
رحمـــــان کـــړی نـــوی نـــوی اجتهـــاد دی

د استاد شاعري د زمان او مکان له قيده آزاده ده- د وخت شاعری نده د وختونو ده- د زمانې شاعري نده د زمانو شاعري ده.

د استاد الفت شاعري زړښت نلري ځو چې دنيا ودانه ده د استاد شاعري به د خلکو په زړونو او ذهنونو خپله پادشاهي چلوي، داسې چې دتل لپاره به د ده نوم زموږ د شعر او ادب په نړۍ خپور وي.

د استاد شعرونه يواځې د پرون شاعري نده د نن شاعري ده او د سبا شاعري چې هر وخت د ويښتابه پيغام وړاندې کوي د حرکت الهام او د حق په لور د قيام قوام داسې شاعري چې د يوه نوی دور اعلان کوي او د زوړ رنګ او نوی طرز يو ښکلی امتزاج ګڼلی شي.

د استاد شعرونه او ليکنې غوره- خيالونه لوړ او فکرونه ژور دي. د ده نظريات شخصي او ذاتي ندي اجتماعي دي- د ده سوچ، تصورات د ده ليکنې او احساسات له خپل ولس او خلکو سره په ژور او نه شلېدونکو تارونو تړل شوی چې هېڅکله هم نشي سره بيلېدی.

استاد په پښتو ادب کښې د يوه رغنده او انقلابي غورځنګ بنسټ ايښی او د انقلابي ادب روښانه ډېوې يې بلې کړيدي.

د استاد په شعرونو کښې د پيغام او الهام جهت ښه جوت دی د ده شعر مبارز شعر دی- د ټولنيزو نا خوالو- نا برابريو او نيګړتياوو سره لاس او ګريوان شعر دی- له بې عدالتيو سره په جګړه بوخت شعر دی او د حق په لار کښې د پاڅون د شعور او احساس بيدارونکی او پارووونکی شعر دی.

استاد پخپله شاعری او شعري سفر کښې د خپلې ورکې په لټون پسې دی، دی د موسیٰ په لټه کښې دی چې د وخت د مغرور فرعونيت ګريوان ته لاس واچوي او شکست ورکړي.

دی پخپل ځیر او تیز بین نظر کوه طور لیدلی شي خو دغه طور ته د وخت په کرلیچونو کښې د موسیٰ لټون جاري ساتي.

استاد چې خپل خواږه هیواد ته پخپل ژور او رسا نظر وګوري او د سپین غره دنګې څوکې د خپل لوړ خیال په پردو کښې واړوي نو دا ورته د طور غر ښکاره شي د حقیقتونو او حقایقو د تجلا طور – هغه طور چې د موسیٰ د راتلو لار څاري.

د دغه آسمان څکو څوکو ځلا دده په نظر کښې هماغسې ځلکونه وکړي او دلته دغه طور ته د موسیٰ په ارمان د زړه د درد دا ټول ترجماني کوي.

کوه طور غوندې ځلېږي خو افسوس چې موسیٰ نشته
چـې الهـام ورځنـې واخلـي هغـه لـوی رهنمـا نـشته

په رښتیا هم که د طور دغو غرونو موسیٰ د رلودلای چې د لار ښووني او حرکت پیغام یې خپور کړی وای او د دغه ولس د یون قافله د چا موسیٰ په مشری روانه شوي وای نو د وخت د فرعونیت ټول مظاهر به لا د وخته له منځه تللي وو.

د استاد په شعرونو کښې د یو اصلاحي انتقاد سرشار روح په څپو دی چې د اجتماعي نا کراریو او نا برابریو خلاف د احتجاج روح پاروي- د حق او عدالت په لار کښې د مبارزې احساس توپاني کوي او د وېښتابه او حرکت هنګامه توده او څپانده ساتي، داسې څپانده چې د څپو شور او زوریې په زړونو او فکرونو کښې د یوه خوځښت او انقلاب لوری په ګوتو کوي.

د استاد شاعري د وختونو او زمانو له پیغامونو او الهامونو څخه څپانده ده ځکه خو د ده شعرونه داسې ښکاري چې همدا نن او همدا اوس اوس د خپلې ټولنې د روانو کړاوونو په لیدلو یې له دردمند زړه څخه دا چېغه را پورته شوې- لکه چې په دغه غمو نوکښې له موږ سره څنګ په څنګ روان دی له همدې ځایه ویلی شو استاد د پرون په هنداره کښې نن ښه جوت لیدلی او د سبا له پټ مخ څخه یې پرده پورته کړېده.

وګورئ څه ښه وائي:

چه بې قیـده بې جلبـه زوردهرچالاس تـه ورشـي　　عقل ئې کـوچ وکـړي لـه سره رحم ئې زړه نـه رابهرشـي

مجاهـــددآزادۍ چـــه اقتدارتـــه ورســـیږي　　بیاهماغـه سـړی ګـوره ازادۍ تـه لـوی خطرشـي

دقـدرت هـضمول ګـران دی دادهرسـړی کارنـه دی　　خیال یې بل فکرئې بل شي چه ئې لاس پـه نوروبرشي

تحمـــل دانتقادخوضـــعیفان نـــشي کـــولی　　ډیرقـوي سـړی پـه کـاردی چـه داپېټـی ورپـه سرشـي

....

چـې اصـلي څېـره د چـا ښـئي هـر چـا تـه
اقتـــدار دی اقتـــدار دی اقتـــدار

د شورۍ تر عنوان لاندې شعر یې د نن له وضعې سره څومره جوخت اړخ لګوي او د مشورتي او موجوده شوراګانو او دې ته ورته حالاتو او جرګو پیشکوېي کوي دلته سړي ته په ډاګه کیږي چې استاد د پرون په آئینه کښې نن څومره روښانه لیدلی:

نه پوهېږم چېرته به داسې شوری وي   چه دربېرې واک اختيارئې دملا وي
کله اورکله اوبه وي کله هيڅ نه   ګاه دوسپنونيني ګاهې حلواوي

څه چه نن کاندي تصويب سبائې ردکړي   په هرآن کښې په غضب هرآن پخلاوي
تصميم نيسي ماتولوته هرګوره   ماتول دخپل تصويب بې مشغولاوي
يووخت سپينه رڼاورځ توره شپه کاندي   بله ورځ ورته تورتم سپينه رڼا وي

د استاد فن د افکارو او تخيل په پروربنت کښې د يوه پوهنتون هومره کار کولی شي د ده فن له نويو نويو نکاتو ډک دی او د ژوند له ډېرو عميقو اسرارو څخه يې خبرې کړي، سړی دا ګڼي چې دوی به حتماً د ليکنې پر وخت ډېر نازك او واړه دقايق ليدلی وي د دوی په فن کښې جمال- برهان- انتقاد- احساس او درد په زړونو او فکرونو بې تاجه پادشاهي کوي او د ټولنيز سمون په لور د يوه اصيل حرکت او دعوت مخه پرانستی ساتي:

راځئ! چې حق دانسان اداکړو   نه يې غلام کړونه يې آغاکړو
نه يې ګداکړوبل ته محتاج   نه يې راجاکړوچې اخلي باج
نه يې ظالم کړوانه مظلوم   نه ډيربې قيده نه ډيرمحکوم

د استاد فن د مطالعې په وخت سړی دا ګڼي چې دده دزړه ټول دردونه ارمانونه او غوښتنې په همدغو کرښو کښې راغبرګې شوې داسې چې د ولس او خلکو د زړه غږ او د ژوند نغد تصويرونه ټول په همدغو جملو او کلماتو کښې ورته مخ لوڅوي ځکه خو د استاد فن پخپله د يوه نهضت او غورځنګ هنګامه توده ساتي او د انقلاب ډيوه روښانه:

پس له ډيره دلسردۍ نه تقاضا ده پيدا شوی   سرو لمبو ته د لويدلود بتانو ماتولو

د استاد فن د دعوت او مبارزې په لار کښې:

که د فکر ښکارولو يا د حق ويلو ځای وي
د چا سترګو رډولو نه دارنکړم

....

د ځان ساتلو پوهه عامه ده هر چا سره ده
هم له انسان هم ځناورو د صحرا سره ده
د حق ويلو او د ځان قربانولو پوهه
له اولوالعزمو لويو خلکو د دنيا سره ده

....

د پلار نیکه په قدم مه ځه حقیقت پسې ځه
هغه دود پرېږده چې حکمونه د قرآن ماتوي
....
باید شعر شعور خلاص کړو له قیدونو
ترقي لور ته رهبر شي د فکرونو
د اوهامو خرافاتو بتان مات کړئ
وي منکر د زور او زر د قدرتونو

استاد د اسلام روح او د اسلامي دعوت د پراختیا او د اسلامي برم او پرتم دا ډول آموزنده یادونه کوي او د اسلامي دعوت اصلي او سیاسي راز بیانوي:

جوړه مدینه کړه له یثرب نه محمد (ص)   ده داسلامی تمدن سته کیښودله
زړونه ئې قوي کړه په ایمان دایماندارو   ځکه به یوتن لسوته ماتې ورکوله
جوړئې مسلمان نه دجهان لوی قهرمان کړ   هرځای داسلام جنډه په سرورپیدله
رایې وړه باطن ته رڼایي د معرفت   ننوته زړوته چه بیاهیڅ ونه وتله
لوی جهاد شروع شوچه په الله اکبربه   زمکه له هیبته لکه پاڼه ریږدیدله

استاد د ماضي له یادونې حا ل ته راځي- د ماضي یاد تازه کوي څو د حا ل له ستونزو او کمزوریو څخه د خلاصون لار وښئي:

نن هغه قوت دی کله پاتې مسلمان کښې
هغه روحیه مسلمانانو و بایلله
وینو کښې اوس نه لامبي مسلم شو د اوبو مهی
نه ورکوي سر خو سرسایه یې ومنله
نه کوي جهاد نفل کوي او وظیفې کوي
مفت ثواب ته ملا مسلمانانو وتړله

دی له ظلم او ښکیلاک څخه د اسلامي امت د خلاصون یواځینی لار او د بر لاسی او سر لوړی راز جهاد ګڼي ځکه خو ځای په ځای د جهاد او د هغه د روح او مفهوم یادونه کوي او په دغه لار کښې دعوت چلوي او د محمدي رغنده انقلاب او ژغورنده خوځښت اهداف او لاس ته راوړنې دا ډول تفسیروي:

راغی جهان ته محمد (ص) چې وران جهان جوړکړي
چې جوړوونکی د جهان یعنې انسان جوړ کړي
الفته ده راووړ جهان لره کامل سړیتوب
سړی سړی شو په رښتیا د محمد(ص) په عرفان

دی د جهاد په لار کښې پر ناکامي هیڅ ګروهمن نه دی او د دغه لارې هره ستونزه، هر کړاو او هره رېړه کامیابي ګڼي:

چې جهاد سیاسي نه وي مسلکي وي سیاسي مراعاتونه لا یعني وي
انحراف چې له مسلکه قبول نه کا نا کامي هم ډېره لویه کامیابي وي

څوك خپل فکر ته ملکرى لټوي څوك ملکرو ته خپل فکر بدلوي
چې خاوند د عقیدې وي په رښتیا عقیده له ځانه نه قربانوي

استاد د راروانو خطرونو او د استعمار له توطئو او ګواښونو نه دا ور هوشدار ورکوي:

د افغاني وحدت په حا ل مې زړه رپېږي مدام
بله نقشه د سیاست په دورنما ګنبې وینم
د اتفاق نارې وهي د نفاق اور بلوي
دوستی کنبې پټه دښمني زهر دوا کنبې وینم

دی د ملي وحدت د داعي او منادي په توګه هر ډول تبعیض او امتیاز ردوي او محکوموي:

یو غلجی بل دراني دی څوك تاجك دی څوك ازبك
د افغان له کور او کلي خدایه ورك کړې دا توپیر
که تبعیض او امتیاز وي هر څو غلي په پرده کنبې
نه پټیږي پرې پوهیږي که اعمیٰ وي که بصیر

****

بې له تقوا هیڅوك په هیچا بر تري نه لري
دي برابر عرب عجم سپین وي که تور مؤمنان

استاد د مفکر او فیلسوف په حیث ، عشق، معشوقه، آزادي، قرباني، هنر او ژوند داسې تعبیروي:

محبوبه د هنر من ښکلی معنا ده معشوقه د بوالهوس پا در هوا ده
د چا ستر کې ساري ستوری او سپوږمۍ د چا برخه هوسونه خر مستۍ
د الفت محبوب عرض نه دی جوهر دی په نظر کنبې یې چې ښکلی دی هنر دی

لېوني یونس ځنځیر کنبې و ترلی مور په کور کنبې زولنو کنبې ؤ ساتلی
نن په مرګ له زولنو څخه آزاد شو آزادی ته خوشې نه دی رسیدلی

دی مرګ او ژوند ته په دغه ظاهري بڼه نه ګوري دی پخپل ژور نظر د مرګ او ژوند حقیقت دا ډول بیانوي:

ډېرژوندي دي شي هغه مړي نه ځار چه په مرګ ئې شي ډېرخلک ناقرار
معنوي ژوندیې له خضرنه کم نه دی چه په چاانسانیت کړي افتخار

مړهغه دی چه ژوندی په مړه حساب وي   نه مري هغه چه ژوندی يې وي يادګار

ډېرژوندي مړه دي اوډېرمړي ژوندي دي   مړه وي هيرژوندي په يادوي دروزګار

هرافغان ته الفت دومره پوهه غواړي   چه د مرګ وژوند تشخيص ته ده په کار

د استاد فن له بې کفايته او مسلط چارپير چل سره د منطقي، مؤثرې او دوامداره مبارزې پيلامه ده چې د يوه مبارز ادبي غورځنګ بنه لري او له حاکمه فساد سره د مبارزې په ډګر کښې مخکښ ادبي جنبش ګڼلی شي:

وينم ګورم اورم چې نور څه کوي مور څه کوو
ستا نوکر که يمه مګر ګوره کور او کر نه يم

شخصي تظام چا ته ډېر څه ورکوي   چا ته خپل حق هم پوره نه ورکوي
کله دچا مخ ښکلوي په مينه   کله بيا ګوره څوك په خوله ورکوي

مچ که پاس د چا په سر ځای ولري
که په لوی دسترخوان خوري شکر تری
که د ګل په پاڼه ناست وي ګلخانه کښې
بيا هم نشي پريښودی مردارخوري

او دنن په رڼا کښې د پرون له ګوګل څخه دا غږ پورته کوي:

په ږيره د بابا اوس ماشومان لوبې کوي   خپه يم په مشرانو چې کشران لوبې کوي
په مدحه په ستايلو په بوټونو پاکولو   دا خلك نن سبا په والا شان لوبې کوي
چې هر طرف يې بيايي په هماغه طرف درومي   په ځينو کاردارانو درباريان لوبې کوي

د وختونو او زمانو په بهير کښې خپل تلپاته او انقلابي پيغام او د وخت يو تريخ حقيقت داډول بيانوي:

خوله په څوك شي ماتولی د سر سترګې ړندولی
څوك تړلی سترګې نشي د وجدان او د ضمير
مه غوليږه عاليجاهه که په خوله درته دعا کړي
جوړه نه راځي په زړه کښې د بډای او د فقير

ځان د چا غلام کړه که په نورو باداري کوې
سرتيټول زده کړه که کارونه سرکاري کوې
هلته زوروروته په ګونډو لاس په نامه اوسه
دلته که فرعون غوندې په مورکلانکاري کوي

استاد الفت له وطن سره بې کچه مينه لري، دی ګوري چې هيواد يې له خدای ورکړيو نعمتونو او طبعي زيرمو څخه ډك دی خو وطنوال يې وږي دي، دلته دی چې دی خپل خوږ وطن مخاطبوي او وايي:

که ته زمونږ يې اومونږه ستايو   ولې بې برخې اوبينوايو

هرڅه په لاس کښې ديوڅوتنو   دبېدايانو دغلو رهزنو

مونږ په خواريوپه زحمتوکې   څوصاحبان دي مست په نشو کې

ورته غريبي تل سرودونه   دوئ دي اوښکلي تل وصالونه

نورڅه نه کاندي بې عيش ونوشه   کله بيهوشه کله مدهوشه

که دي ناولي دي نازولي   هرڅه چه کاندي خودي ښاغلي

ترڅوبه مونږ خوري هغه څوتنه   چې په دردنخوري دتاوطنه

استاد د مظلوم په دفاع او د بېوزلې په پلوی کښې له هر جابر او مستکبر سره لاس او ګريوان دی دی دخپل انتقاد په توره له هر ډول ټولنيزو نا برابريو او نا خوالو سره په ډغره او مقابله بوخت دی او خپل احتجاج په دا ډول بيانوي:

خپل تور مخ نه ويني خود بين نه دی   خپل بد ليدی نشي بد بين نه دی

که حق هر څومره وي ظاهر او باهر   ورته نه ګوري ظاهر بين نه دی

****

په ورانکارو چې کارونه جوړوي   حقيقت کښې جوړ کارونه ورانوي

يا ټکي يا ډېره زياته سادګي ده   که بتان په بت پرستو ورانوي

وران کار به ودان ګڼې دلته که اوسيږې ته   حق ويل به زيان ګڼې دلته که اوسيږې ته

ورځې ته به شپه وايې چا که ورته شپه ويل   تور به سپين شيان ګڼې دلته که اوسيږې ته

هيڅوك ملامت ندی وران که تول کارونه شي   خپل قسمت به وران ګڼې دلته که اوسيږې ته

ټيټ خلك به پاس ګڼې ناست که په جګ ځای کښې وي   ځمکه به آسمان ګڼې دلته که اوسيږې ته

يو شان ندي نصيبونه قسمتونه   کاتبانو د ازل کړي فرقونه

چا بانکونه دي ډك کړي په ډالرو   چا پخپلو خدمتونو تاريخونه

****

د يو کار عيش او نوش هوسراني وي   د بل کار مجاهده وي قرباني وي

خطراتو نه هغه کله ويرېږي   چې يې برخه د تاريخ قهرماني وي

****

ته چې هر فکر لوې زه درته دومره وايم   که يې وزرونه وکړل پوه شه مېړيان ورکوي
يوپه بل پسې لا څه چې يواوبل سره هم نه ځي   پداسې حا ل کښې زړونه خپل اطمينان ورکوي
ډېرو خپل پل غلط کړ او په غلطه لاړل   ملامت ندي خلك که رهبران ورکوي
چې نا مطلوب شي وزير نو سفارت ورکوي   ګوره هيواد نه څنګه بد بد کسان ورکوي
چې غريبي ورکه کړي له کور او کلي ځينې   د غريبانانو دښمن غريبانان ورکوي

چه په ژبه يې ښتې هغه يې خوښ وي   پالېسي يې په رښتياچه پالېسي ده
داخلي سياست ډېردى راښيت شوى   زيربنادلوړمقام قدمبوسي ده
مينوژوب کښې چه بازارته لوڅه اوزي   مه وايه چه يارانه ئې لباسي ده
نامردان وائي مردى کښې مزه نشته   خوندوره غوښه ګوره دخسي ده
که" الفت " ولاړيوازې په ميدان دى   بېکسي ده هسې نه چه ناکسي ده

ماوې هغه دسرسړى دې په ښه نوم يادېږدي   ده وې دټول اولس دپاره بس يوسربنه دى
ما وې په يوسرباندې کله ټول کارونه کېږي   ده وې له سل سرونه يوسربنكرورښه دى
ماوې ولس به شي بې سره که سرونه نه وي   ده وې زما دسردعاکړئ دى بې سربنه دى
ماوې ولس ډيرخواروزاردى څه چاره ده په کار   ده وې جاهل دى اوجاهل تردې بترښه دى

د اجتماعي ستونزو او نا برابريو خلاف:

پدې لار کښې غوايي اوس هم په موټرو کښې تيرېږي   خو موټر ته په ختلو غويي کله سړي کېږي
په سپيتانه که هر خومره ترقي د چا نصيب شي   ځاى يې بر مقام يې بر شي شخصيت يې نه لوړيږي

د يوه آسوده ژوند کښې شرم او عار وي
د بل خوار او ساده ژوند کښې افتخار وي
فضيلت او تقوىٰ نه وي ډېر ثروت کښې
ډېر مالدار سړى به ډېر لږ ايماندار وي

بې تميزه خدايږو ستړګي د جهان دي   ډېر لېوان شته چې په ښه د انسان دي
حقيقت چې کاندي څوك له پښو لاندې   که مېږى هم آزار نه کړي ظالمان دي

استاد الفت سترګور او متعهد اديب ؤ د هغه نظر ډېر لېرې ځار کوي هغه ويني چې اغيار يې د ځوان نسل د روزنې او ښوونې په پلمه د هغوى د بې لارى طرحې او نقشې تر لاس لاندې لري- د سر ماغزه يې مينځي او وران يې جوړوي:

په مدرسه کښې د اغيارو کله   څوك د افغان ځوى نه افغان جوړوي
پردى کلتور پردى لمسون له سړي   حلقه به ګوش د اين و آن جوړوي

سر کښې څه نه پرېږدي ماغزه یې مینځي   د سر وینښته یې په ښه شان جوړوي
مـود پرسـتي دومـره غالبـه شـوه اوس   ځان خرڅوي خو چا ته ځان جوړوي
غلـط عـلاج نـه بـې علاجـه ښـه دی   ناجوړه ښه دی کـه یې وران جـوړوي

د استاد د شاعرۍ بنستیز اصل د ټولنې د نیمګړتیاوو د سمون په لور دعوت دی د ظلم، نابرابریو، بې عدالتیو او محرومیت پر ضد د خوځښت او پاڅون بلنه ده- د جهاد مفهوم او اصل د خپل شعري سفر دمه ځای ګرځولی-دا هغه وخت چې هره لیکنه او شعر یا دخیالي مینې په افسانوي لومو کښې ښکیل ؤ او یا د مدحې- ساتېرۍ او افراطي قومیت په تاو کښې سوځېده خو استاد د ولس او امت د بقا او سر لوړۍ راز جهاد ګڼه.
د جهاد او غزا تلقین یې کاوه او د جهاد او مبارزې د روح د خپراوۍ هڅه.
استاد د ابتدا نه پخپل فن کښې د جهاد او غزا مفاهیم او اساسات په ډېر عالي انداز کښې رانغښتي او د مسلمان د عظمت او بر لاسی راز او اساسي فریضه یې ګڼله.
زما په خیا ل چې استاد د یواځنی شاعر او لیکوال دی چې په هغو کرختو شرایطو کښې یې د جهاد نوم –مفهوم- مضمون او روح ته پخپلو لیکنو کښې ځای ورکړی له جهاد څخه یې خبرې کړی د جهاد او شهادت روح یې خپور کړی د مبارزې او مقاومت درس یې ورکړی. ده توره د اسلام د عظمت او اسلامي عدالت او نظام د قیام یواځېنی وسیله ګڼلې او د تورې اهل یې هم یواځې مسلمان بللی او جهاد یې د اسلامي امت د بقا او سعادت بنستیز راز او قوت. ځکه خو د تورې عبادت افضل او تر ټولو غوره عبادت معرفي کوي:

عبادت په تـوره خدای تـه زیات لـه هر راز عبادت دی
د خپل سر ورکول وروره خدای له پاره لوی طاعت دی

کـه جنـت د چـا پـه کـار وي
تـورو لانـدې یـې مکـان دی
آب د تـورې بـل شـی نـدی
همدغــه آب حیـــوان دی

بـل دتـورې اهـل نـشته دا وسـلـه د مـسلمان ده
وســیله د حــق پــاللو او د نــشر د قــرآن ده

چې په توره مري شهید دی
هغـه نـه بـې پـردې کـیـږي
چې بې تیغه وي مړ شوی په
تختــه بانــدې لــوځیږي

بل ځای وايي:

توره حق او حقيقت دی — شريعت پرې رڼا کيږي
توري شپې د ملتونو — بې له دې نه سبا کيږي
همدغه شرف يې بس دی — چې په توره غزا کيږي
د ظالم او خدای نا ترسه — ورنه خوف او حيا کيږي

څوك چې شهيد شي د خپل دين او د وطن د پاره
د جنت حورې ورته راشي د ديدن دپاره

د خدای(ج) له لوری ورته ډير آفرينونه راوري
بل له آسمانه د ملکو سلامونه راوري

نه محوه کيږي په هيڅ شان د ده د تورې رڼا
دده ميرانه نه هيريږي په هيڅ وخت کښې د چا

بل ځای د اسلام د حقيقي روح د تبليغ او د جهاد او مبارزې د دوام او همدارنګه د اسلام د اصيلو او ژونديو اساساتو د خپراوی او پدې اړه د مسلمانانو د اهمال په اړه وايي:

ټول عالم خبردی چې خيرات کښې ثوابونه شته
مال کښې دغنيانو دمسکين، فقيرحقونه شته

څوک چې ملايانوته څه ورکړي ډېراجرونه شته
بې زکاته مال باندې داغل داوړکورزونه شته

دامسئلې کړی واعظ مونږ ته شامدام دی
پټ يې چې ساتلې ځينې نورددين احکام دی

لمونځ موصحيح نه دی خونفلونه هرساعت کوو
دين نه خبرنه يوله ريا ډک عبادت کوو

نه کووعمل په قرآن تل يې تلاوت کوو
سل رنګه ګناه خدايروپه رنګ کښې دطاعت کوو

زښت ډېرمهارت لروپه دغسې کارونو کښې
دين راخخه ورک شوپه رسمواور واجونو کښې

حق ويل په حق ټينګ دريدل اصلی طاعت ګڼه
لاره کښې دخيرکوښښ کول لوی عبادت ګڼه

داته وظيفه دسړيتوب اوخلافت ګڼه
ظلم ورکول له ملکه دين اوعدالت ګڼه

سخت وي که اسانه چې دين وايي هغه کارکړه
ورانې کړې لارې کړه اوجوړه سمه لارکړه

دارنګه کارونه دربنتيامسلماني غواړي
ګرانه وظيفه ده ډېره ټېنګه دينداري غواړي

حق اوحقيقت پالل تقوی ايمانداري غواړي
هرکارکښې دخدای لحاظ دحق طرفداري غواړي

څورکعته نفل کول شيخه ! دومره ګران نه دی
خدای خوشحالول جنت ګټل دومره آسان نه دی

د کربلا الهام تر عنوان لاندې پخپل الهامي شعر کښې چې د اسلامي امت له پاره يو تلپاته او ژوندنی پيغام دی د کربلا په حقيقت د يوه درس او عبرت په بڼه کښې د کربلا عظمت له يادولو سره د جهاد او خوځښت د داعي په توګه د دغه حادثې روح او د ژوند حقيقت دا ډول تفسيروي:

خاوندان د ارادوتل په جرئت مومي نجات
له خطرسره جنګونه حقيقت دی دحيات

نمرودان سوزوي اورکښې که دعصرابراهيم
حق پالونکوته نه ښائی چه باطل ته شي تسليم

که يزيدپه کربلا کښې ظلم کړي له حده تېر
شهامت به دحسين څوک ترقيامته نکړي هېر

يزيد نوم داستبداددی دسمبول په حيث جهان ته
حسين ډېراعلی مثال دی دايمان اهل ايمان ته

ظالمان په ايماندارونشي کړی حکمراني
دظالم ظلم ته غاړه کله ږدي مسلماني

غرقیدونکی دی غرقیږي که فرعون دی که قارون
چه پیداشي په ولس کښې یوموسی اوبل هارون

دنمرودامرته غاړه نه ده ایښې ابراهیم
دفرعون قدرت ته کله تابع شویدی کلیم

اسلام نه مني هیڅکله دیزید متابعت
حسین سرشي ورکولی نه لاسونه دبیعت

محمد اومومنانوکول ځکه جهادونه
چه دخدای په لاره سم کړي دابې لارې قدرتونه

داسلام روح دی جهاد ناروا سره عناد
حمایت دمظلومانو ورکول دهرفساد

هغه کله مسلمان دی چه خرکیږي ددجال
وظیفه دمسلمان ده له دجال سره جدال

چاچه یوقدرت منلی په جهان کښې دالله
اصلي کاریې دی جهان کښې جهاد فی سبیل الله

مومن کله شي منلی یومطلق آمریت
اولوالامرداسلام دی مقیدپه شریعت

مکلف په مشوره دی اولوالامرداسلام
بې نیازه مشورې نه کله وخیرالانام

په هغوتل مسلط وي ظلم جبرقهرزجر
چه په ظلم کوي صبراوله خدایه غواړي اجر

حقیقي مسلمان نه دی دا ایمان څه ایمان نه دی
چه حسین غوندې یزیدته ټینګ ولاړ په میدان نه دی

اسلام نردی اونرتوب دی شهامت زړورتوب دی
نه ژړانه انګولاده نه دظلم مرئیتوب دی

په یوازې ژړاباندې حسین کله خوشحالیږي
پیروی دحسین وکړه که حسین دې درخوښیږي

یزیدان څومره ډېرشوي یوحسین نشته جهان کښې
دجهاد درس چاوانخیست مهجورپاتې شوقرآن کښې

ومنل مسلمانانو داسلام اسان امرونه
سرسایه ورکوي خدایه! نه دحق لار کښې سرونه

نوافل ئې دي ټینګ کړي واجبات ئې دي هېرکړي
نوریې هرڅه دي ترک کړي او رادونه یې ډېرکړي

داسې خواره زاره نه وه حقیقي مسلماني
څه شوه چېرته لاړه هغه دایمان قهرماني

مسلمانه! با ایمانه داغریب دین معتبرکړه
په دین سرورکړه او دین بیا دپخواپه شان سرور کړه

انتقام دحسین واخله دخپل عصرله یزیده
ورک دزمکې خدایان کړه الهام واخله له توحیده

حسین توئې کړلې وینې ته پرې اوښکې تویوې
ځای دوینو اوښکوونیو څه یې وکړه څه کوې؟

راشه ! بس کړه ژړاګانې ظالمان وژړوه
حسین ظلم قبول نکړترې مظلوم مه جوړه وه

دهغه سر، سرلوړي ده ددنیا چت نه اوچته
چه په مرګ ئې ځان خلاص کړی دذلیل ژوندله ذلته

په حسین باندی مه ژاړه په هغه مظلوم وژاړه   چه ظالم ته تیتوي سر مظالموته ږدي غاړه

نن اسلام خدایږو شرمیږي په عمل دمسلمان   په تش نوم باندې مومنه! داسې کله وایمان

سیاست اسلامي نه وي که اسلام وي سیاسي   سیاست ددین خدمت کښې سیاست دی اسلامي

داسلام ډیوه چه مړه شي دزیارت ډیوه بلیږي   دبی روحه اسلام قدر ځکه ورځ په ورځ زیاتیږي

استاد الفت له یوې روحاني او ستانه کورنۍ سره تعلق درلود خو دی د مبارز روحانیت قایل ؤ نه د داسې روحانیت چې له مبارزې او سیاست څخه لېرې او د روحانیت پرده یې د خلکو د استثمار او رهبانیت له پاره پر مخ راکښلی وي هغه د رحمان بابا خبره:

دین یې دام وي د دنیا په لار کښې ایښی   پرې را اړوي وحشیان د مخلوقات

ثکه خو دی په زیارت کښې د ډیوې د بلولو په ځای دغه ډیوه د یوه بېوزلی په تیاره او سړه جونګړه کښې بلول غواړي او د ملیونرو خیرات خورو په وړاندې د وطن د لکونو بیوزلو او وږیو د کړاوجن ژوند ترخې خاطرې رامخې ته کوي.

د استاد فن د اجتماع له ښېګړو سره کلك تړلی دی- دی یوه لحظه هم له ټولنې او خلکو نشي بیلیدلی-د ده فکر او سوچ ټول د خپل ولس له پاره دی ځکه خو د ده دشعر هر بیت او د لیکنې هره کرښه د پرګنو او ټولنې د شعور او مزاج نقشه کښلی شي او د تیارو په زړه کښې د ویښتابه د پیغام بله ډیوه:

فرق د حق او د باطلو لوی حکمت دی   د دماغ او زړه همدغه عبادت دی

بې له پوهې بې له عدل او بې له رحمه   په چا باندې روا کله حکومت دی

د یوه شخص نوکري خو غلامي ده   لوی عزت د خپل وطن او قام خدمت دی

چې خپل ځان کښې خادم د خادمانو   پدې راز ښه پوهیدلی نن الفت دی

استاد الفت د وخت د کرختو او کرکجنو شرایطو او د هغه په وړاندې د مبارزې د رغنده نهضت او خپل دریځ او عکس العمل دا رنګه ترجماني کوي:

نه مې دچامال خوړلی نه مې څوک وژلي دي

نه مې چاته ورک شه یاګم شو کله ویلي دي

نوره ګناه نلرم په دې ګناه مې مه نیسه

زړه کښې مې چې پټ ظالم ته بدغوندې کتلي دي

وخت داعتراف دی ګناه خپله درته وایمه

نه یمه منکر په مظلومانومې ژړلي دي

داګناه دسترګو که دزړه ده نه پوهیږمه

بدمې چې لیدلی خدایږوبدمې هم ګنلي دي

نه ومه خبرپرده مې لږ غوندې چې جګه کړه

نه دي دویلوهغه څه چې مالیدلي دي

زه یې په لیدلواو ویلوګناهګارشومه

نوریي په کولواوعمل باندې ښاغلي دي

نه یمه خاین په خیانت دنوروپوه یمه

پوهه که ګناه وي خلق ټول اوس پوهېدلي دي

داچې دېرکاږه درته ولاړدي تیټ سرونه هم

ستا مخکښې چې سم نشوه سم کله چلېدلي دي

هېڅ امیدتري مکړه که څوک ځان دتاغلام ګڼي

ماغلامانه ذهنیتونه پېژندلي دي

مور مخکښې و ویل چې استاد الفت له خپلې ټولنې څخه ندی بیل شوی هغه که رئیس هم ؤنو له خوارانو سره یې د زړه او فکر مراندې تړلې وې او د همدغه پاټکی نمایندګی یې کوله او که په شورا کښې وکیل ؤ هم یې د مظلوم او بیوزلی د زړه غږ او د ضمیر آواز غبرګاوه او د عالي طبقې او حاکمه دستګاه څخه یې خپل پریکړون او د آغا صاحب او بادار له نومونو څخه یې کرکه کوله:

زه بل څوك نه یمه اولاد د غریبانو یمه   سکنی ورور د عاجزانو او خوارانو یمه
یمه له خاورو نه پیدا خورمه له خاورو پیدا   د لاس نیالګی د کاریګرو دهقانانو یمه
ما ته آغا ما ته بادار ما ته صاحب مه وایه   ډېر ویریدلی له نامه د صاحبانو یمه

چې ورته بل نیسي اوبه نوريې بې آپه غواړم   وینو ته تږی زه د داسې بادارانو يمه
د بل زحمت کښې چې خپل ځانته راحتونه غواړي   د سر دښمن زه د بې رحمه ظالمانو يمه

بل ځای وایي:

عاقبت به یې سیلاب د اوښکو یوسي
چې خواران او غریبان چا ژړولي
د ښایست بهار څو ورځې وي دنیا کښې
بیا له نازه راکوزیږي نازولي
زمانه به یې د نورو خندنی کا
چې یې هر وخت په خوارانو دي خندلي
د دې دهر هر څه تلوني دی پوهیږم
ځکه ما ترینه لاسونه دي مینځلي
ځکه ما زره بل عالم پورې تړلی
دې دنیا ته مې په بد نظر کتلی

د استاد مشاهده ډېره ژوره او د مطالعې احاطه یې د فطرت د وسعتونو په اندازه وه-دی هغه څه ګوري چې ظاهر بینې سترګې یې نشي لیدلی:

ګورم جهان کښې څوک کعبه ځینې بوتان جوړوي
غلطه پوهه له سرې ځنې شیطان جوړوي
دسرېوکاردی چې دخپل وطن کارونه جوړ کړي
جونه اوپېغلې سینګارونه کوي ځان جوړوي
تهذیب ضروردی نظافت اوښه لباس دی په کار
فیشن که زیات شي له ځلموبازینګران جوړوي
دودانی امیدله هرچانه کېدلی نشي
له خاورو ګټوښه کورونه معماران جوړوي
چې انساني رښا پیداشي په مغزوکښې دچا
هغه کوښښ کړي په عالم کښې انسانان جوړوي

ډېرتفــــاوت شـــــته پــــه انـــــسان کـــــښې دمعناپـــــه لحـــاظ

واړه مـــــشغول دي ځينـــــې ځـــان ځينـــې جهـــان جـــوړوي

استاد الفت د موجوده ويښوونکی خوځښت او بريمن حرکت دا ډول پيش بيني کوي او زيری ورکوي:

بلـې لمبې زمـوږ پـه زړونـو کـښې مړې شـوي دي اوس
بيـا بـه تـازه شـي مـړه اورونـه لـه سـکرونه نـه ځـي
بيـا بـه اور بـل کـړي د ظـالم او د دښـمن پـه خونـه
د انتقـام جذبـه زمـونږه لـه سـينونه نـه ځـي
کـــه پـــه برهـــان او دلايلـــو فيـــصله و نـــشوه
غوڅـه او پريکـړه د چـړو تـورو لـه خولـو نـه نـه ځـي

د استاد فن پند دی-درس دی-پوهه دی-او زده کړې، تجربې، مشاهدې او تفکر مدرسه:

دنظرخاونــــــــدان نــــــــه شـــــــــي غولـــــــولی
ددنيــــــا نــــــاوې کــــــه هرڅوځـــــان ســــــينګارکا

دمېړونـــــــــــو افتخارپـــــــــه نورخـــــــــه بويــــــــه
ښــــــځې فخرتـــــــل دســـــــرو زروپـــــــه هارکـــــا

دانــــــــسان نظرچـــــــې لوړشـــــــې ترافلاکـــــــــو
نظرکلـــــــه پــــــه درهـــــــم اوپـــــــه دينارکـــــا

چـــې پــه مـــا ل او دولـــت نــه شـــي خـــوک بـــې لاړې
آفـــــرين يــــــې پـــــه همـــــــت اوکاروبارکــــــا

دنيـــــا ښـــــه ده مکرفخـــــــر لـــــــره نـــــه ده
چـــې مغرورپـــه مـــا ل دولـــت شـــي ځــان بـــه خوارکـــا

ډيـــــره ښـــــه ده کـــــه پــــه ښـــــه لارکـــــې صـــــرفېږي
ډيـــــره بـــــده ده کـــــه جوړتربنـــــــه زنارکــــــا

عاقلان يې وسيله واسطه بولي
ناپوهان يې لياقت لره معيار كا

استاد الفت د دعوت ځانګړی اسلوب او د مبارزې خاصه لار لري دی له فساد او مفسد، ظالم او ظلم، استبداد او مستبد سره د مقابلې له ډېر مؤثر او ځواکمن سنګر څخه لاس او ګريوان دی:

په ګودر پېغلو منګي خپل ډک ول
يو منګی د ډکيدو وخت کښې ويل
ترې نه يو اوبه څښو خو نه پوهيږو
چې څه راز به وي د ترو اوبه څښل

په رښتيا چې څوك منګی غوندې ډكيږي ورو ترو له احواله څه خبريږي
په كندوانو څوك پره نشي اچولی كه په لوره د خوارانو نه پوهيږي

هو! د استاد فكر او مشاهده ژوره او نظر يې پراخ دی- دی ژوند، دنيا او ما فيها ته د زړه په سترګو ګوري او هغه څهويني او بيانوي چې نور يې نشي ليدلی، د ده نظر لدغه مادي او ظاهري دنياګی نه اخوا ډېر ليرې د وسعتونو د کچ ميچ جاج اخلي او له دغه سفر څخه له يوې معنوي توښې سره راستنيږي:

دايمان دخاوندانو دا باوردی
چې يوپُل په سمه لاركښې دمحشردی
بدان نه شي تېرېدلای ترې هېڅكله
دنېكانو دالحانوېرې ګذردی
ورنه تېرشي څوک چې ځای لري جنت کښې
ورنه لوېږي چې اصلي ځای يې سقردی
که پوهيږې دغه پُل شته په دنياکښې
خوعالم لرڅه غافل اوبې خبردی
په صراط المستقيم باندې تله ګران دی
دجنت په لورې تګ مشکل سفردی
تېرېدل له هوسونو اسان نه دی
بوالهوس ته دغه سددسكندردی
له نفسي خواهش نه هغه تېرېدای شي
چې دنفس په خواهشاتوزوروردی

په شهواتوچې قدم ږدي اوتېرېږي
همدغه پُل د صراط اودمحشردی

په دې لارکښې لوړی تندی سربايلل شته
حق دپاره سرو اورونوته لوېدل شته

استاد د ژوند په هيڅ يو پړاو کښې د خپل اصلاحي دعوت او مبارزې لار نده يرې ايښې له بې کفايته رژيمونو او ټولنيزو نيمګړتياوو- بې عدالتيو او نابرابريو سره يې منطقي اغيزمنې او دوامداره مبارزې ته دوام ورکړی داسې چې نن هم د دوی فن د وخت په شپېلی کښې د مبارزې او خوځښت په لار کښې د يوه انقلابي پيغام او حرکت حيثيت لري.
پدې اړه د ده همدا يوه خبره وه:

که مې سر شي د هاتي د پښو لاندې
که له پاسه مې راغورځوی د لاندې

تور ته سپين نشم ويلی سپين ته تور زه
دا اميد دې څوك له ما نه هيڅ نه کاندی

لنډه دا چې استاد الفت د حالاتو په غوړ ونو کښې د زمانې شعر ته د خپل وخت او خلکو په ژبه غبرګړی له همدې ځايه ده چې په يوه بڼه نه يوه بڼه د پښتو د موجوده ادب په هره څانګه د استاد دفن اغيز پروت دی او کومې لارې چې دوی په نښه کړی په هغو باندې د پښتو ادب د پر مختګ د کاروان سفر په ډېر برياليتوب سره روان دی.
په پای کښې د حسن اختتام په عنوان د استاد د وصيت تر عنوان لاندې شعر سره خپلې خبرې رانغاړم:

غوارمه چه مرګ مې وي په شان ديوفقير — نه دې پکښې ويروي نه دخلکو ډيربهير
نه دې راډيو کښې وي زما دمرګ اعلان — نه دې وي زماپه قبرخان وبيګ اومير
خاورته دې وسپاري ماهغه دهقانان — هغه چه کري تخم او وړي خيرکثير
نورڅه نه وړم عجزاونيازبه وړمه خدای ته — رحم اوکرم ته به ئې وړم عذروتقصير
لاس کښې که څه نه و، چه نهروړې ماړه کړمه — زړه کښې خوځه و، چه ئې په دوئ کړمه زهير
ښه به وي که لړمې داتياره قبرړنا کاندي — که مې رڼاکړی وي دچاذهن اوضمير
مکړئ دريادپاره ماپسې خيرات — ځان پسې نه غوارم خيراتونه چشمګير

ورکړئ غریبانوته که وي زما څه مال   پټ غونډي له خلکوچه پکښې نه وي تشهیر

خدای ته ډیرنژدي وي له هرچاڅخه "الفته"!   هغه چه دنیا کښې وي غریب خواروحقیر

د قلم د مجلې نه

د مرحوم سيد شمس الدين مجروح ليکنه

د ګل پاچا الفت يادونه

الفت (خدای(ج) دې وبخي)زما د ډيرې مودې آشنا ؤ.

زما او دده په منځ کښې اشنائي د ځلمي توب د وخته شروع شوي وه او د ده تر مړينې ئې په همهغه تودښته دوام و کړ. او اوس هم زما په زړه کښې د هغه مينه او احترام هماغسې ځای لري. دا بې پروا او زړور شاعر چې اشعار يې په انتقاد او سپينه وينا ډک دی ډېر محجوب سړی ؤ. دغه شاعر او وينا کوونکی چې تر اوسه مونږ سره د شعر په ژبه ګړيږي ډېر کم ګويه او خاموش سړی ؤ، بې ضرورته خبرې يې نه کولې او هميشه به يې د بل خبرو ته غوږ ايښود ډېر ظريفه طبعه ئې لرله، ښې د مزې ټوقې ئې کولې خو د ده په ټوقو او ټقالو کښې هم ادبې نکات پراته وه او زيادتره ئې ادبي تنز ؤ. (هغه عاميانه او سپکې ټوقې مسخرې نه وې). د ده تحصيل په ديني علومو کښې په فقه کښې وه او په صرف او نحو او منطق کښې ئې هم تحصيل کړی ؤ. په ځوانۍ کښې ئې شعرنه وايه او د ادب خوا ته يې توجه نه وه مګر د تحصيل څخه وروسته ورته نا څاپه د شاعرۍ جذبه پيدا شوه او دا قريحه يې راڅوندۍ شوه او داسې راڅوندۍ شوه چې د سيلاب غوندې روانه شوه.

ده چې به کوم شعر وليکه د چاپ د مخه به يې ما ته ولوستلو او زما نظر به يې پکښې غوښته او ما به غير د تحسين او آفرين نه بل نظر نه لرلو.

د ده شعر په پنځو برخو (حد اقل) ويشلای شو:

(١) زياته برخه يې سياسي او اجتماعي انتقادونه دي چې په محيط کښې د اجتماع د وېرې او د قدرت د خاوندانو د ويرې چا غږ نه شو کولای ده په ډېره آزادۍ د خپل اواز جګ کړی ؤ.

(٢) دوهمه برخه يې د بې وزلو ، مسکينانو او يتيمانو سره همدردي او په شتمنو انتقاد دی چې د دوئ د حاله بې خبره دي پدې برخه کښې دومره د سوزه ډک آوازونه شته چې سړی ژړوي او د خپلې اجتماع په بې عدالتی سړی قانع کوي.

(٣) دريمه برخه يې د رياکاره زاهدانو او ملايانو غندنه ده او پر هغوئ هم په ډېره بې پروايي انتقاد کوي او په هغوئ پورې په ډيره بې باکۍ خاندي.

(۴) څلورمه برخه يې حمد، نعت او ديني او مذهبي احساسات دي چې ځای په ځای څرګنديږي او دا جذبه خو د ده په نهاد کښې دومره ښخه پرته وه چې دغه نورې برخې يې زيات غوندې کار ښکاري.

(۵) پنځمه برخه يې عشق او جما ل دی چې دا خوا که پکې لږه ده مګر ډېره خوږه ده.

د ده سترګې ډېرې تيز بينې وې او په ډېرو ورو شيانو کښې يې غټه معنی پيدا کوله. د ده سترګې ډېرې مړې وې او هيڅ طمعه او توقع يې د چا څخه نه لرله او هم د خپلې ګټې وټې په فکر کښې نه ؤ.

د ده ثبات او استقامت په اخلاقي خوا کښې او هم په ناسته او ولاړه او آشنايي کښې دومره نا قابل تغير ؤ چې د طالبعلمۍ د وخته رانيولی تر وزارته پورې هم هغه يو شان سړی ؤ.

د ده د پاره په ژوندون کښې د سلوك او رفتار معيار، او د اخلاقو مثالي (ايډيالي) معيار، او د شعر معيار دا دی چې يې پخپل دې شعر کښې ښکاره کوي:

د شاعر نظر

زه يې پېژنم شاعر دی بل څوک نه دی

چې دالوی جهان وړوکی ورته ښکاري

د وريښمواو زربفتو ښايسته ټوکی

دناداان په تن زړوکی ورته ښکاري

طوفاني درياب ګڼي دمظلوم اوښکې

ددنيا بحرډېروکی ورته ښکاري

چې خپل نفس نشي وژلی که سل وژني

نا توانه وېرندونکی ورته ښکاري

ددنيا فاني عيشونه نعمتونه

دسپي مخکښې پروت هډوکی ورته ښکاري

او په اجتماعي انتقاداتو کښې په يوې نازولې پېغلې په داسې ادبي الفاظو انتقاد کوي، (چې د شته منۍ او مسکينۍ خوا ته هم اشاره لري)نو داسې وايي:

وروردې خواري اومزدوري کوي له پلاره سره

تاپه مستۍ کښې اميل وشکاوه له ياره سره

موردې مېچنې ګرزوي خوردې منګي ډکوي

ته سورپېزوان غواړې دسروزروله هاره سره

ده غريبې خواره خواري کورکښې څه نه دي پاتې

مه کوه لوبې له درهم اوله ديناره سره

دلته دښځو په سرخاورې دي دنازمېرمني

تایارانه ده اچولې دنیا داره سره

د ریاکارانو سره یې د جنګ جدل یو څه خبرې هم واورئ چې وایي:

ریاکاره!

ستا ټول کارونه خدایرو دي برای نام غونډې

رامعلومېږي ستافکرونه راته خام غونډې

هغه کارکړې چې ساده‌ګان وربانډې ژرغولیږي

دقام خادم نه یې دنوروبې غلام غونډې

په ټول عالم دی سپین سباشپه شوه د ټولو سحر

په تاراځې نوی تیاره اوس دماښام غونډې

دپښوغل خلقودمخه کړچې غلاونکړې

اودس یې نه وُ په لمانځه کې شواما غونډې

داسې مونځونه دې ډېرکړیدي دخلقومخکې

نیسې روژې خوروژه ماتي وي حرام غونډې

څادردې سپین لکه سبادی پخپل سرخورکړی

مخ دې چې ګورم راته ښکاري تورماښام غونډې

بل ځای د حقیقت د ورځې تر عنوان لاندې د قیامت تصویر و باسي چې هلته به هر څه افشاء کېږي، نو وایي:

چې پلوله مخه لرې دهرچاشي
دارنګینې جامې خیرې درپاشي

حقایق ټول رابهرشي له حجابه
پټ کارونه راڅرګندزماواوستا شي

مقصدونه، غرضونه، عملونه
بې پردې اوبې سیرته برالاشي

دهرچا زړه کې چې هرڅه وي لیکلی
دی پخپله دهغه نقش ګویاشي

هغه دغه ښه اوبدمخونه لوڅ کړي
توره شپه له مینځه لاړه شي سباشي

ډېرښایسته اوسپین مخونه به تک توروي
ډېرښاغلي به په دغه ورځ سرتوروي

د ده نثر هم د شعر غونډې فصيح او ادبي دی او د يو خاص سبك خلاق ورته سړی ويلای شي د ده په شعر او نثر ډېر څه سړی ليکلای شي او ډېر تحليل کولای شي خو هغه به نورو ته پرېږدو.

د قلم د مجلې څخه

شمس الحق پیرزاده

الفت څوك ؤ؟

نحمده و نصلی علی رسوله الکریم و علی سائر الانبیأ و المرسلین

اُف د بېقدره زمانې له لاسه د قدر خلك هدیرو کښې پټ شول

څا ویل چې لعل ایرو کې نه پټېږي خو نن لعلونه په ایرو کښې پټ شول

پرون دې ما باندې خزلې لوستې تا اچولو په ما ګرد او غبار

نن چې پخپله شوم په خاورو کښې پټ ستا شوې زما د قبر خاورې پکار

(پیر ګوهر)

هو! د زمانې استغنا او د بې شعوره یا کم شعوره وګړو عدم احساس ډېر ځله دا کار کوي چې د وخت ډېر نامتو اشخاص معنوي هستې او علمي ذخیرې له یاده باسي د ژوندانه په حال کښې یې په قدر نه پوهېږي لا څه چې د خپلو ډېرو ورو ورو شخصي ګټو یا یې اداري او سیاسي موقفونو ته د دغسې عناصرو د موجودیت او پایښت په صورت کښې د احتمالي خطر د نشئت په بنا له منځه وړي- فرار او تبعید ته یې مجبوروي یا نور ډول ډول مزاحمتونه او ستونزې ورپېښوي ولې کله چې دغسې یو مقید موجود معنوي هستې او علمي شخصیت د حرمان په حالت یا د تبعید په عالم کښې له ژوندانه سره مخه ښه وکړي نو د سیاسي ملاحظو په غرض یې د معنوي اقدارو په پلمه څو کاله وروسته د قبر خاورې هم پکاریږي او را انتقالیږي. خو داسې اشخاص هم شته او پیدا کیږي چې یوازې او یوازې د علم او معنی جوهر د وګړو د پېژندګلوي په برخه کښې یواځینی معیار ګڼي او د ژوند او مرګ په حالت کښې یې په همدغې تله تلي او بس. څوك چې پخپله د قدر خاوند وي هغه د بل په قدر پوهېدای شي د عزت خاوند د بل عزت هم د عزت په سترګه ګوري او چې خپله ابرو لري نو د بل د ابرو قیمت هم ورسره وي د نن سبا څخه لا پخوا یعنې زما د هجرت له ابتدا سره سم ما خپل قلم د نثر یا نظم په لړ کښې د ځینو عواملو په سبب ماتې ګڼلیو خو چې کله مې د جهادي څېرنو د مرکز د رئیس او د اسلامي حکومت د ښوونې او روزنې د وزیر مجاهد او محترم دکتور غلام فاروق اعظم په امضأ هغه مکتوب ولوست چې یې زما په نوم لیکلی ؤ او غوښتنه یې را څخه شوې وه چې د افغانستان نامتو ادیب، لیکوال، شاعر او ممتاز علمي او سیاسي شخصیت مرحوم ګل پاچا (الفت) په هکله د قلم مجلې د فوق العاده ګڼې چې د همدغه نومیالی علمي شخصیت په ویاړ په ځانګړې توګه چاپ ته سپارله کیږي، څه ولیکم نو له یوې خوا مې د ډېرې خوښی موجب او

له بله پلوه مې د امتنان نه ډك اطمينان په برخه شو پدې يعنی چې اوس هم په معنیٰ مين خلك شته چې د معنیٰ د اهل قدر كوي او غواړي چې نومونه يې ژوندي وساتل شي نو ځكه مخكښې لدې چې په مرحوم الفت د خپل ګوډ مات قلم په ذريعه څه وليكم د خپلې خوښې څرګندونه ضروري راته ښكاره شوه او د لوی خدای (ج) څخه محترم او مجاهد ورور ډاكتر فاروق اعظم ته د لا زيات توفيق او برياليتوب غوښتنه كوم چې د افغنستان د نورو پوهانو او علمي شخصيتونو په هكله هم دغسې مفيد قدم واخلي.

الفت څوك و؟

د خدای بخښلی الفت نوم ګل پاچا دی چې د ده پلار مير سيد پاچا اصلاً د لغمان ولايت د قرغيو د ولسوالۍ د درهٔ فرنګ نومی كلی اوسېدونكی ؤ. مير سيد پاچا د هغه وخت د ايجاباتو او شرايطو سره سم د قرغيو د ولسوالۍ يوې بلې محلې ته چې د عزيز خان په كڅ يادېږي، راغی او همدلته مېشته شو ورو ورو زمانه تېرېده او د مير سيد پاچا اړيكی د عزيز خان د كڅ له اوسېدونكو سره ټينګېدې او پخېدې تر دې چې همدلته يې عمري ژوند اختيار او خپل كور يې هم د عزيز خان په كڅ كښې ودان كړ.

په ۱۲۸۸ هـ.ش كال كښې خدای (ج) زوی وركړ چې ګل پاچا نوم يې ورباندې كښېښود شپې ورځې د خپل تعامل مطابق تېرېدې. مياشتې جوړېدې او په كلونو بدلېدې. ګل پاچا هم د انساني طبيعت په تقاضا لويېده تر څو چې د سبق د ويلو شو او خپلو همځولو سره به د هماغه وخت تدريسي رسم سره سم جوماتت ته تلو او تر هغه ټاكلی وخته به ئې خپل سبق وايه. كال دوه وروسته ګل پاچا له خپلو ټولو همځولو او هم سبقو څخه مخكښې شو. لنډه دا چې ګل پاچا ډېر كم وخت كښې د ډېرو غټو كتابونو ويلو ته جوړ اود وخت ممتاز استادان به د هغې خاصې ذكاٴ او مواهبه يې استعدد له بركته چې قدرت وربخښلی ؤ ده ته هر وخت په يو خاص امتياز قايل وو. ګل پاچا د صرف، نحو، فقه، اصول فقه، معانی، بديع، بيان، منطق، حكمت، رياضی، فلسفې، علم كلام، حديث، اصول حديث او تفاسيرو كتابونه د ننګرهار او لغمان له مشهورو استادانو څخه وويلی.

ماته (ليكونكی ته) د نوموړی ګل پاچا (الفت) د ځينو استادانو له خولې او څه د مرحوم الفت له خپل اظهار څخه دا معلومه ده چې مرحوم الفت به په تحرير كنديا كښې چې د منطق يو كلك كتاب دی اته مخه يعنی په وخت كښې څلور پاڼې سبق ويلی او په كال كښې به يې لكه څنګه چې اوس رسمی درسي پروګرامونه دي مرحوم الفت هم خپل كتاب په نهو مياشتو تقسيماوه او په همداغه تعين شوی وخت كښې به يې آخر ته رساؤ چې د كتاب له ختمه وروسته به يې درې مياشتې د ماغې تفريح كوله او سبق به يې نه وايه. كله چې پورتنی ذكر شوی متداوله علوم پای ته ورسېدل او د مطالعې له لارې يې په ځان د مسائلو د حل او اجرا اعتماد حاصل شو نو د نورو علماو په څير يې په امامت او تدريس ځان مشغول نكړ بلكه په رسمی دوايرو كښې يې ځانته د يوه رسمي ماموريت په لاس راوړلو تكل شروع كړ چې په ۱۳۱۴ هـ.ش كال كښې د انيس د ملي ورځپاڼې په دفتر كښې د كاتب په حيث رسمي ماموريت په لاس ورغی. لكه چې پورته ليكل شوی چې مرحوم الفت د يوه مواهبه يې خاص استعداد خاوند ؤ همدا راز د يوې خاصې ليكوالی او شعري روانې قريحې څښتن هم ؤ. نوموړی چې څومره كتابونه په هر فن كښې لوستی او د لوستو له اندازې څخه په زياته پيمانه په زړه كښې پرې پوهېدلی ؤ همدا وجه وه چې ده د خپل ماموريت سره د خپل علمي طاقت په وسيله په ادبي، اجتماعي، سياسي او انتقادي مقالو، مضامينو او اشعارو سربېره علمي تاليفات او تصنيفات هم د كتابونو او رسالو په شكل وليكل چې ځينو تاليفاتو يې مطبوعات جوائز هم ګټلی.

لدې امله چې د هغه وخت قيودو مطبوعاتي فضا يوه اندازه له اختناق سره مخامخه کړې وه د مرحوم الفت ټول آثار نشو چاپيداى. کله نا کله به چې زمينه څه ناڅه برابره شوه نو يو نيم اثر به يې چاپ شو چې چاپ شوى کتابونه او رسالې يې په لاندې ډول دي:

د پسرلي نغمه، بله ډيوه، لغوي څېړنه، پښتو سندرې، عالي افکار، ليك پوهه، ادبي بحثونه، پنځم جلد کلی په دوو جلدو کښې، د آزادى پيغام، غوره اشعار، غوره نثرونه، منطق، لوړ خيالونه ژور فکرونه، اسلام او د اسلام نقش د فرد او جامعې په جوړولو کښې، د الفت خبرې، اجتماعي نظريات، د زړه وينا، املا و انشأ.

نا چاپ شوى کتابونه يې:

نوى ځرك، ښه لمسون، نوى سبك نوى ادب، څه ګورم او څه اورم.

ترجمې يې:

د ټولنې علم، د موفقيت ليار.

مرحوم الفت به هر وخت غلى او چپ ښکارېده او هر وخت به که سړى ښه ورته ځير شو نو د پوره سنجيدګۍ نخښې نښانې به يې پکښې ليدلى او چې څوك به لږ څه هم د فکر خاوند ؤ نو په مرحوم الفت کښې به يې زياتره وختونه ډېر غټ فکري مد او جذر محسوساوه چې پخپله مرحوم الفت هم د څه لږ تر عنوان لاندې شعر کښې دا مطلب داسې ځرګندوي:

نـــه وايـــم دا چـــې نـــوى نـــوى لباســـونه لـــرم

زړه خـــولى مـــې ده پـــه ســـر نـــوى فکرونـــه لـــرم

د احـــساساتو او شـــعور پـــه غونـــډى ناســـت يمـــه زه

پـــه عــــالمونو پوهـــه ويـــشم خيراتونـــه لـــرم

ځـــان ســـره پټـــې مرکـــې پټـــې جرګـــې دي زمـــا

پـــه پټـــه خولـــه خلکـــو ســـره زه مجلـــسونه لـــرم

هـــر چاتـــه چـــوپ او غلـــى شـــانته معلومېږمـــه زه

څـوك نـه پـوهېږى چـې پـه سر کـښې څـه شـورونه لـرم

را ســـره شـــته دى ســـوداګاني د عـــالم غمونـــه

يـوازې نـه يـم پـټ پـه زړه کـښې جهانونـه لـرم

د خدای بخښلی الفت اشعار دی او که نثرونه تر هر نوم او عنوان لاندې چې وي حتماً به یوه نتیجه لري چې د تحلیل په پای کښې ثابتیږي چې پدغه شعر یا مضمون کښې د مراد ټکی د جامعې اصلاح او یا ذهني تنویر وي.

مرحوم الفت د شعر او شاعری په ډګر کښې د فصاحت او بلاغت په لحاظ له هر چا بریالی او اشعار یې د فصاحت او بلاغت مخکې ترازو په تول پوره درنښت او وزن لري د نومړی په مضامینو کښې له حشیوی او تطویل نه پوره ځان ژغورنه شوی او اشعار یې له لفظي او معنوي تعقیدونو څخه خلاص دی چې عوام او خواص یې بې تکلیفه په مطلب ډېر ښه پوهېدای شي او هر څوك د خپل ذوق او استعداد په اندازه خوند ځینې اخلي.

مرحوم الفت هغه عالم، ادیب او شاعر ؤ چې خپله جامعه یې ډېر ښه عکاسي کړېده او د تل لپاره یې د ظلم په مقابل کښې قلمي مبارزه جاري ساتلی او هېڅ وخت د ظالم له ظلمه او استبداده ندی ویرېدلی مثلاً مرحوم الفت د بې عدالتیو او حق تلفیو د مخنیوی په منظور له یوې خواتېرې کوونکی عناصر داسې پوهوي:

آه او فریاد د چا له لاسه دغه خلك كوي
چېرې بې رحمه خدای نا ترسه ظالمان که نه وي
دا میدانونه ولې سره دي په سرو وینو باندې
په هر هېواد کښې شرمښان یا قصابان که نه وی
لکه واړه په خو پیسو باندې غولېږې ولې
په خوی او عقل دا لوی خلك ماشومان که نه وی

او له بله پلوه د جامعې بې تفاوته یا بې التفاته طبقې ته داسې تشجیعي او تنبیهي اخبار کوي:

حق او باطل نه معلومیږي حق بیان که نه وي
ظالم ته هیڅ نشي ویلی ټینګ ایمان که نه وی
پنځو روپو باندې یې ولې هره ورځ خرڅوې
دین او ایمان دي مسلمانه ډېر ارزان که نه وی

ولې د ده په نظر د متجاوزې طبقې پوهول او د بې تفاوته عامې طبقې را وېښول او بېدارول هم کافي ندی بلکه غواړي چې د جامعې منوره مسئوله طبقه په توبيخي الفاظو پوهه او خپل اجتماعي مسئوليت ته يې داسې متوجه کړي:

ولــې لــه ظلــم او نــاروا ســره جهــاد نــه کــوي

دا پــه نقلــو بانــدې ولاړ رياکــاران کــه نــه وی

ســتوری د ديــن بــه درتــه وايمــه مــلا صــاحبه!

دا ريــا کــار او بــې عملــه ملايــان کــه نــه وی

مرحوم الفت د يوه دېر پوه، تجربه کار او ماهر استاد په دود خپلې جامعې ته د غلط فکر تعريف په ضمني او اخباري خطاب کوي او خلك داسې پوهوي چې دلته د مترقی، ارامی او بالاخره د لياقت معيار څه شی دی نو د غلط فکر تر عنوان لاندې داسې ليکي:

وران کــار بــه ودان ګڼــې دلتــه کــه اوســېږې تــه

حــق ويــل بــه زيــان ګڼــې دلتــه کــه اوســېږې تــه

ورځــې تــه بــه شــپه وايــې چــا کــه ورتــه شــپه ويلــې

تــور بــه ســپين شــيان ګڼــې دلتــه کــه اوســېږې تــه

هيڅــوك ملامــت نــدی وران کــه ټــول کارونــه شــي

خپــل قــسمت بــه وران ګڼــې دلتــه کــه اوســېږې تــه

ټيټ خلك به جګ ګڼې ناست که په جګ ځای کښې و

زمکــه بــه اســمان ګڼــې دلتــه کــه اوســېږې تــه

هــر چــا چــې هــر څــه کــول تــه بــه صــفتونه کــړې

هــر يــو بــه لقمــان ګڼــې دلتــه کــه اوســېږې تــه

او همغه شان د صحيح فکر تر عنوان لاندې پداسې عباراتو ليکنه کوي چې د عباراتو اقتضايې ډېره لويه قرباني ده او لوستونکى پدې پوهوي چې صحيح فکر هغه دى چې د حق طرفداري پرې تامينيږي او دغه فکر که د خپل سر په قيمت هم ساتل کيږي بايد وساتل شي، نو داسې ليکي:

کـــه مـــې ســـر شـــي دهـــاتي لـــه پـــښو لانـــدې

کـــه لـــه پاســـه مـــې راغورځـــوى د لانـــدې

کـــــــه د زور او زورورو لـــــــــه هيبتـــــــــه

دغـــه زمکـــه او اســـمان شـــي لانـــدې بانـــدې

تورتـــه ســـپين نـــشم ويلـــى ســـپين تـــه تـــور زه

دا اميـــد دې خـــوك لـــه مـــا نـــه هـــېڅ نـــه کانـــدى

داوې د مرحوم الفت د څو اشعارو څه نمونې چې ما دلته نقل کړې او د مرحوم الفت د مبارزې او د ملت د رابيدارولو ثبوت ځينې په پوره وضاحت کيږي. د مرحوم الفت شخصيت د ده په څو نمونه يې اشعارو او يا مقالو کښې نشي خلاصه کېداى بلکه زما په نظر که چېرته د الفت پېژندنې تر عنوان لاندې د نوموړى په اثارو په تحليلي صورت او په شخصيت يې په تحقيقي شکل ډېر پوهان کار وکړي شايد ډېر غټ غټ، ضخيم ضخيم کتابونه پرې وليکل شي ولې دا چې دلته د ايجاز په توګه د هغه مرحوم د ياد بود په خاطر څه ليکل کيږي دا به يو موټى د خروار نمونه وي.

علم او تصوف يې:

مرحوم الفت لکه څنګه چې د خپل وخت يو ممتاز عالم ؤ همدارازيې له واقعي تصوف څخه هم په پوره او په زړه پورې برخه درلوده. د علميت په برخه کښې يې همدومره کافي ګڼم چې ووايم که چېرته د خداى بخښلى الفت هغه کتاب مطالعه کړى شي چې اسلام او د اسلام نقش د فرد او جامعې په جوړولو کښې نوموړى شوى دى حتماً به هغه چا ته چې پخپله د علم خاوند وي او تحليلى ملکه لري دا ثابته شي چې مرحوم الفت په کومه پيمانه علمي شخصيت ؤ، او يا يې په معقولو کښې د منطق په نوم کتاب تر نظره تېر شي همدارازد ادبي بحثونو په نوم کتاب يې که وليده شي که څه هم د دغه کتاب نوم ادبي بحثونه دې خو د اصول فقه په ډېر ژور بحث حاوي دى چې اصوليون د مطالعې په شرط خامخا د مرحوم الفت په عملي قوت او طاقت اعتراف ته مجبوروي.

مرحوم الفت يو عامل عالم ؤ پدې معنى چې خداى بخښلى الفت د اسلام د مقدس دين په هکله څه ليکلى يا يې ليکل په تمامه معنى به يې هغه په ځان عملي کول او بې عمله مسلمان به يې د اسلام له چوکاټه قسماً د باندې ګڼه او استدلال به يې دا ؤ چې:

ادخلو فى السلم کافه. يا دا چې که تا سو قرانکريم په غورو ګورئ نو په هر ځاى کښې به دا په نظر درشي:

ان الذين امنو و عملو الصالحات.

يعنی هر چېرته له ايمان سره صالح عمل جوخت راغلی.

خدای بخښلی الفت به يې عمله اسلام ته بې روحه اسلام ويلی او دا به يې اضافه کوله چې سر بېره په فرايضو هم مسلمان نور ډېر زيات مکلفيتونه لري چې که يې په ځای نکړي نو د الهی عذاب سره يې د مخامخ کېدو ويره موجوده ده چې پدې برخه کښې به يې قرآنی نصوص په ګوته کول يا چې مرحوم الفت هر مسلمان د عمل په تله تاله په يوه شعر کښې چې د پخواني او اوسنی مسلمان په هکله په مقايسه يي توګه ليکل شوی د پخوانی مسلمان په هکله داسې ليکي:

لـــوی جهـــاد شـــروع شـــو چـــې پـــه الله اکبـــر بـــه

زمکـــه لـــه هيبتـــه لکـــه پاڼـــه رپېدېدلـــه

او د اوسنی مسلمان په برخه کښې داسې ليکي:

نـــن هغـــه قـــوت دی کلـــه پـــاتې مـــسلمان کـــښې

هغـــه روحيـــه مـــسلمان کلـــه وســـاتله

نـــه لامبـــې اوس وينـــو کـــښې مـــسلم شـــو د اوبـــو مهـــي

نـــه ورکـــوي ســـرخو ســـر ســـايه يـــې ومنلـــه

هغـــه طاعـــت نکـــړي چـــې پکـــښې يـــو څـــه تـــاوان وي

لمـــونځ کـــړي خـــو ذکـــات بانـــدې يـــې خپټـــه واچولـــه

تش د خـولې په ذکر خدايه ستا خوښی رضا غواړي

ســـتا رضـــا يـــې هـــر څـــه نـــه ارزانـــه وګڼلـــه

هـــم د ظلـــم لاس ښـــکلوي هـــم د خـــدای کتـــاب

هـــم کـــښېني واعـــظ تـــه هـــم کـــه ډمـــه ګډېدلـــه

هـــم څـــښکی د زم زم اوبـــه او هـــم د مظلـــوم وينـــې

خـــان کـــوي هـــم دا او هـــم هغـــه کلـــه نـــا کلـــه

هغــه ښــه ســړی هــم نــشته نــن چیــری الفتــه

ښــه بــه یــې چــې ښکاره کــول بــدي بــه یــې پټولــه

داسـې مـسلمان نـه پـه دنیـا کـښې څـه جـوړیږي نـه

دا مــسلماني پــه آخــرت کــښې پــه کــاریږي نــه

مرحوم الفت سوچه زهد او تقوی ته تصوف ویلی همدا وجه وه چې نوموړی خدای بخښلی په خپل اسلام او د اسلام نقش د فرد او جامعې په جوړولو نومی کتاب کښې په تصوف یو مفصل ځانګړی بحث کړی دی او په تصوف کښې یې د زهد او تقوی کشف او معرفت او وحدت الوجود په درې واړو مدرسو پوره څېړنه کړېده هغه تاثرات چې اسلامي تصوف یې متاثر کړی او د زمانې په تېرېدو په همدغه علت ځینې متصوفینو نه څه ناڅه لغزشونه او په اسلامي تصوف کښې څه تغیرات راغلی پوره رڼا اچول شوی چې د بحث په اخیر کښې یې داسې نتیجه ګیري کړېده: لکه څرنګه چې د زمانې په تېرېدو په تصوف کښې دومره تغیر راغلی دی همدغه راز په صوفیانو کښې هم ډېر فرق او تغیر لیدل کیږي لکه څرنګه چې هغه پخوانی تصوف نننی تصوف نشو ګڼلی همدغه شان پخوانی صوفی هم نننی صوفی نشو ګڼلی ځکه چې چیرته هغه شخه او زیږه شړی چې پخوانی صوفی به په اوږو اچوله چې څټ به یې زخمی کاؤ او چیرته دا د پټ نه جوړ نرم او نفیس پټو چې د ننی صوفی او ځینو بډایانو په نصیب دی، دی کښې شك نشته چې هغه صوفي هم پرهېزګار ؤ او دا هم، فرق فقط همدومره دی چې هغه له خوندورو شیانو پرهېز کاؤ او دې له ښخونده شیانو څخه پرهېز کوي. هغه صوفي هم شپه په ویښه تېروله او دی یې هم، خو صرف دومره توپیر دی چې هغه په زهد او ریاضت او دی یې په عیش او عشرت. هغه صوفی هم خوارول کول او دی هم، خو فرق دومره دی چې هغه به خپل ځان خوار اؤ او دی خلك خوارويِ هغه صوفي هم بې نیازه ؤ او دی هم بې نیازه دی خو هغه د استغنا په وجه او دی د ډېرې غنا په وجه، هغه صوفي دنیا ته شاکړه او ده په شاکړه پخوانی صوفي لکه د یو جانس د سکندر سیوری په خپل سر نه قبلاؤ او دی یې ظل الله بولي او خپل سر پرې ماتوي.

دا ؤ د مرحوم الفت د تصوف په لړ کښې طرز نظر چې په یوه واقعیت بنا دی او د زمانې د اهل له هر قشر سره یې د اسلامي حدودو څخه د تجاوز صورت کښې بې خوفه تنویري هڅه او اصلاحي تنقیدي مبارزه کړې.

د مرحوم الفت شخصي احوال:

خدای بخښلی الفت سره لدې چې یو پیاوړی ادیب، په ځان ډاډه لیکوال بې ساری شاعر او عامل عالم ؤ، ډېر متورع، بې کبره، بې غروره او لږ ویونکی سړی ؤ. د نوموړی خدای بخښلی سره به چې څوك په مجلس کښې ناست ؤ تر آخره به یې له ضرورته زیاته خبره ځینې نه اورېده او نا پېژندګلو خو به بالکل دا فکر نشو کولای چې دا به هغه علمي او ادبي ذخیره (الفت) وي.

په خوار، یتیم او بې وزلو به یې ډېر زړه سوی درلود او همېشه د بې وزلو په لیدو ډېر زورېده.

مرحوم الفت به همېشه يو صغير هلك چې كورته به يې شرعاً د ننوتلو ممانعت نه ؤ د مزدور په توګه ساته. ولې په عام عرف كښې به چې څومره اجوره مروجه وه مرحوم الفت به په كافي پيمانه له هغې مروجې اجورې ده ته زياته اجوره وركوله.

مرحوم الفت به چې له كومې ټوټې ځانته جامې جوړولې له هماغې ټوټې به يې مزدور ته هم جامې كولې دا بالكل ثابته ده چې مرحوم الفت خپل مزدور ته نه ويلی چې د لاس وينځلو اوبه جوړې كړه. كه به مزدور كوښښ وكړ چې د لاس وينځلو اوبه ورته واچوي نو هم ممانعت به يې كاوه او خپل لاس به يې پخپله وينځه. مزدور به يې كه د هر څومره غريبې كورنۍ ؤ په هغه صورت كښې چې مېلمه به نه ؤ او مرحوم الفت به ډوډی په كور كښې خوړله نو مزدور به يې حتماً له ځان سره يو ځای په كاسه كښېناوه.

مرحوم الفت احتكار ته په كركه كتل همدا علت ؤ چې كله به د مرحوم الفت د غلې درمند او راشه تياره شوه او تلل كېده به نو د ده په زمكه (درمند ځای) كښې به دومره خلك ليدل كېدل چې كتونكی به له ورايه د كومې فوق العاده پېښې د وقوع په فكر شو او د دې وجه دا وه لكه څنګه چې دی په وينا كښې د احتكار مخالف ؤ په عمل كښې يې هم كوښښ كاوه چې د خپل توان په اندازه احتكار له مينځه يوسي او يا يې څه ناڅه مخه ونيسي چې تر ډېره حده يې له خپلې دغې كړنې مثبته نتيجه هم اخستی وه پدې معنی چې د هماغې منطقې ملاكانو به چې خپل درمندونه تر كوره كړل نو بې زمكې هغو خلكو باندې به يې په همدغه وخت كښې غله نه خرڅوله كومو به چې غلې ته ضرورت درلود بلكه خپلې غلې به يې قيمتی ته ساتلی او چې كله به يې نرخ پورته شو وروسته له هغې به يې په خرڅلاو پيل كاوه چې پدغه وخت كښې به د درمندونو له وخته نرخ يو په دوه يا زيات پورته شوی ؤ نو د مرحوم الفت په درمند كښې به چې څومره بيروبار ليده كېده هغه به هماغه بې زمكې خلك ؤ كومو چې غلې ته به يې ضرورت درلود او مرحوم الفت به د خپل ضرورت په اندازه غله كورته راوړه نوره به يې د احتكار د مخنيوی په غرض هماغلته په درمنده كښې د ورځې له موجوده نرخ څخه له دوو تر پنځو روپيو په ټيټ نرخ په بې زمينه خلكو لس لس منه پدې منظور توزيع كوله چې له يوه خوا ټولو راغلو خلكو ته ورسېږي او له بله پلوه كه چېرته له لسو منو زياته غله يوه سړی ته وركړي نه چې دغه سړی يې د خرڅلاو په نيت قيمتی ته وساتي. چې دغه كار رښتيا د مرحوم الفت د استوګنځی په محله كښې د همهغه فصل د غلې په نرخ ډېر په زړه پورې اثر كاوه او هغه اړميري وګړی به چې د غلې د قيمته كېدو په وخت كښې د اخستو توان نه درلود پدغې وسيلې تر يوه حده دمه او په حوصله شول.

لكه څنګه چې مرحوم الفت د احتكار مخالف ؤ همدغه رازيې له تظاهر نه پوره ځان ژغورنه كوله او هغه وګړی به چې د تظاهر نخښې به پكښې وی كه څه هم د عامو خلكو په نظر كښې به ډېر غټ يا پرهېزكار ښكارېد مرحوم الفت ته به ډېر حقير او ذليل معلومېده چې د دغه مطلب څرګندونه او ثبوت د مرحوم الفت د رياكاره تر عنوان لاندې شعر څخه په پوره وضاحت كېږي چې ليكي:

رياكاره

ستا ټول كارونه خدايرو دی برای نام غوندې

رامعلوميږي ستا فكرونه راته خام غوندې

هغه کار کړي چې ساده ګان وربانديږ ژرغولېږي

د قام خادم نه يې د نورو يې غلام غونديږ

څادر دي سپين لکه سبا دی په خپل سرخور کړی

مخ دی چې ګورم راته ښکاري تور ماښام غونديږ

نو همدغه سبب ؤ چې په مرحوم الفت کښې به سهواً هم چا رياکارانه او متظاهرانه عمل نه ليد، لدې کبله چې د خدای بخښلی الفت له تظاهر څخه کرکه، او د ظلم په مقابل کښې د مجادلې په شکل په ډېر جرئت مستمره مجاهده لاپسې ښه واضحه شي د ديني تبليغ عنوان لاندې شعر يوه برخه ليکل کېږي:

ديني تبليغ

وايو ظلم بد دی بيا ظالم سره ملګری يو

ډېرې ناروا وينو رانده کاڼه او غلی يو

حقه شاهدي پټه ساتو له حقه لری يو

ويره د خدایؐ نشته زورور نه ويريدلی يو

ښکه مسلمان يو قرآن څه وايي مونږ څه کوو
داسې عملو سره لا بيا وايو چې ښه کوو

لمونځ مو صحيح ندی خو نفلونه هر ساعت کوو

دين نه خبر نه يو له ريا ډک عبادت کوو

نه کوو عمل په قران تل يې تلاوت کوو

سل رنګه ګناه خدايږو په رنګ کښې د طاعت کوو

زښت ډېر مهارت لرو په دغسې کارونو کښې
دين را ځخه ورك شو په رسمونو رواجونو کښې

پاته دى اصول د دين خو تينګ په مستحبويو

کلك يو په سنتو نا خبر له فرايضو يو

کله مکلف د جاى نماز په ګرځولو يو

اصل کار شو پاته د ظاهر په جوړولو يو

راشئ چې د دين واړه احکام په ځان قبول کړو
هسې نه چې پاتې وي واجب سنت معمول کړو

حق ويل په حق تينګ دريدل اصلي طاعت ګڼه

لاره کښې د خير کوښښ کول لوى عبات ګڼه

دا ته وظيفه د سريتوب او خلافت ګڼه

ظلم ورکول له ملکه دين او عدالت ګڼه

سخت وي که اسانه چې دين وايي هغه کار کړه
ورانې کړې لارې کړه او جوړه سمه لار کړه

دا رنګه کارونه د رښتيا مسلماني غواړي

ګرانه وظيفه ده ډېره تينګه دينداري غواړي

حق او حقيقت پالل تقوى ايمانداري غواړي

هر کار کښې د خداى ج لحاظ د حق طرفداري غواړي

څو رکعاته نفل کول شيخه دومره ګران نه دى
خداى خوشحالول جنت ګټل دومره اسان نه دى

که چېرته يو وارې دغه ديني تبليغ پوره په کره کتنه وکتل شي د مرحوم الفت نظر، ارزو او منظور سړی درك کولی شي پدې ډول چې د مرحوم الفت د نظر نهايي مرکز څه ؤ او څه يې غوښتل او د غوښتنې غايي هدف يې څه ؤ.

لکه څنګه چې مخکښې ليکل شوی چې مرحوم الفت له هيڅ قوت څخه ندی ويرېدلی او خپله مبارزه يې د اسلام په اساليبو برابره جاري ساتلی او په هيڅ وخت کښې غلی او چوپ ندی پاته شوی دا هم ليکل شوی چې علمي او سياسي شخصيت ؤ په علمي اړخ څه نا څه رڼا اچول شوی او په سياسي طرف يې په ډېره لنډه توګه داسې ليکل کېږي.

مرحوم الفت يو ثابت قدمه او متانت لرونکی شخصيت ؤ. په ځان متکی او په خدای(ج) يې راسخه عقيده وه ځکه خو اجتماعي، اداري او سياسي ټولو کړو ورو په ده کښې تغير رانشو راوستی او په خپل حال پاته شو چې ده به هر څه د اسلامي ارزښتونو په هنداره کښې ليدل او که هر څومره مستقيم يا غير مستقيم فشار به پرې راغی تحمل به يې کاوو او ناروا ته به نه تسليمېده.

په ۱۳۱۴ کال کښې د انيس اخبار په دفتر کښې د کاتب په حيث مقرر شو د پاك نفسی او پوهې په وجه يې ډېر ژر او په لږ وخت کښې ترفيع ګانې وکړې او د دولت په عالي رتبه و مامورينو کښې شمېر شو منځ تر مينځه يې د شوریٰ ګانو غړيتوب او معينيت هم په برخه شو. دا چې قدرت او عادي حالاتو په ده کښې تغير نشو راوستای او په هيڅ وخت کښې له خدای(ج) څخه پرته بل له هيچا نه ويرېده يوه ثبوتي نمونه يې د ده روسيې ته استول ؤ.

کله چې مرحوم الفت د پښتو ټولنې رئيس شو او په څنګ کښې يې د روسيې او افغانستان د دوستۍ د انجمن رياست هم ور په غاړه کړ نو حکومت په همدغې بنا روسيې ته و استاوه په روسيه کښې د روس حکومت دی او د ده لاس لاندې هيئت په شمول د روسيې په زياتو مشهورو ښارونو هم وګرځول او د بېرته راتګ په وخت کښې يې د کتنې هغه کتاب د امضا لپاره ورته راوړ چې د اسلامي نورو ملکونو وفدونو ته به يې هم د امضا لپاره را ور او امضاوې به يې ځينې اخيستې. په همدغه ډول يې د معاينې کتاب مرحوم الفت ته هم مخکښې کښېښود او غوښتنه يې ځيني وکړه چې پدغه کتاب کښې خپل مشاهدات وليکي او لکه څنګه دی چې د شوروي په ټولو ښارونو کښې مسجدونه په داسې حال کښې وليدل چې خلك ټول (مسلمانان) مسجدونو ته راتلل او لمونځونه به يې په آزادانه شکل ادا کول او چا نه منع کول. دغه مشاهده هم وليکه او بيا يې امضا کړه. مرحوم الفت په ډېر جرئت له ليکنې او امضاً څخه منع وکړه او روسي مسئولو کسانو ته يې وويل چې د اسلام مقدس دين څوك په يوازې لمانځه کښې نشي خلاصه کولای بلکه د اسلام دين نور زيات احکام لري چې ما لا هغه دلته ندی ليدلی زه چې تر څو د اسلام ټول ارکان ونه وينم چې دلته په ازاده توګه عملي کېږي تر هغې زه دا نه ليکم چې په شوروي کښې اسلامي ارکان د مسلمانانو له خوا ازادانه عملي کېږي. په دغه ترتيب مرحوم الفت نه په هغه کتاب کښې څه وليکل او نه يې امضاً وکړه نو دا معلومېږي چې مرحوم الفت سياست له اسلامه جلا نه ګڼه او اسلامي سياست يې د اسلام جز باله لکه چې وايي:

سياست اسلامي نه وي که اسلام وي سياسي
سياست د دين خدمت کښې سياست دی اسلامي

په کوم بل شی به که چا د سياست نوم کښېښود که به يې له اسلام سره مخالفت درلود په صحيح صورت به يې عملي کولو ته نه حاضرېده.

مرحوم الفت چې په دوولسمه دوره ۱۳۴۴ هـ.ش کښې د ولسي جرګې غړیتوب درلود د دې له ختمه وروسته یې تقاعد واخیست که څه هم له تقاعد سره حکومتي یا نورو مقاماتو موافقه نه لرله او په ډېرې الحاح به یې غوښتنه ځینې کوله چې له تقاعده صرف نظر شي او په حکومت کښې بیا د خدمت برخه واخلي ولې مرحوم په هیڅ صورت حاضر نشو چې دغه غوښتنې ومني او له تقاعده صرف نظر شي په هر حال تقاعد یې واخیست او په کور کښېناست. لدې وروسته له خپل فامیل سره د بیت الله شریف په زیارت مشرف شو او چې بېرته راغی نو له پخوا نه ډېر زیات فرق پکښې لیده کېده. انزوا یې زیاته شوه او محمدی(ص) مینه یې د تفکر ځوری شو. سره لدې چې صحي وضع یې د ډاډ ور نه وه مګر که به تکلیف ورته پېښېده په علمي مجامعو او ټولنو کښې به یې پوره برخه اخیسته خصوصاً د آنحضرت(ص) د مبارك میلاد په مناسبت به چې کومه ټولنه وه، د خپلو لیکنو مخه یې ټوله موعظو او نعتیه کلامونو ته وګرځوله چې نشر یې هم په همدغه ډول شو. مثلاً اسلام او د اسلام نقش د فرد او جامعې په جوړولو کښې کتاب یې هم په همدغه وخت کښې لیکلی، غیر له دغسې ټولنو به په عامو وختونو کښې په قطعي انزوا پدې وجه خوښ ؤ چې په اسلامي دین څه اسلامي لیکنه وکړي او د خپلې عقیدې او عشق مرکز ته یې (محمد(ص)) د نذرانې په توګه وړاندې کړي لکه چې د رحمت للعلمین عنوان لاندې نعت یې د نمونې په توګه لیکل کیږي:

رب العـــالمین دې رحمـــة للعلمـــین ګڼـــي

نلـــرې ثـــاني چـــې دې خـــاتم النبیـــین ګڼـــي

ډېـــر خلـــك دی و ایـــستل تیارونـــه د رڼـــا لورتـــه

ستلا لاس کـښې رڼـا مـسلمانان نـور الیقـین ګڼـي

تـــه پـــه مومنـــانو مهربانـــه لـــه هـــر چـــا نـــه وې

ځکـــه دې روف رحـــیم ارحـــم الـــراحمین ګڼـــي

ستا خلق عظیم خو په قرآن کښې خدای(ج) ستایلی دی

نـور خلـك لا څـه چـې مـشرکان دې هـم امـین ګڼـي

ډېـــر دې ګرځـــولی لـــه دوزخـــه د جنـــت لـــور تـــه

ښـــایي درســـره چـــې دې شـــفیع المـــذنبین ګڼـــي

تـا مـسلم پـه بعـث بعـد المـوت بانـدې مـؤمن کړلـو

نـه مـرې مؤمنـان اب حیـات د اسـلام دیـن ګڼـي

غیـــب تـــه دي نظـــر متوجـــه د مؤمنـــانو کـــړ

ځکـه حیـواني نظـر سـطحي او ظـاهر بـین ګڼـي

دي دنیــا نــه بنــه بلــه دنیــا ځانتــه مــومن لــري

هلتـه مـومن هـر څـه لـري کلـه ځـان مـسکین ګڼـي

بـار د دنیـا هـر څـومره کـه سـپك وي څـه پـروا لـري

تلـه د عمـل یـې کـه درنـده وي ځـان سـنګین ګڼـي

ستا مینه مې بس ده چې له ځان سره یې خدای ته وړم
ســـتا رضـــا ٔ الفـــت رضـــا د رب العلمـــین ګڼـــي

نه یوازې دا چې مرحوم الفت له خدای(ج) او رسول الله سره د مینې واقعي معنی پېژندلې وه بلکه له دنیا سره یې لکه چې له پخوا نه هم اړیکې ټینګې نه وې پدې شپو ورځو کښې بېخي قطع شوې وې د دنیا حب ته به یې خفي شرك ویلې او د دنیا یې مال د نه درلودو حال به یې د ژوند خوند او د خدای(ج) او محمد(ص) د رضا او خوښې یوازینی مثبته وسیله ګڼله لکه چې د پاکې مینې عنوان لاندې داسې لیکي:

د مـــومن پـــه زړه کـــښې مینـــه وي د الله اکبـــر

د قــارون پــه زړه کــښې مینــه د دنیــا د ســیم و زر

پـه پـاك زړه کـښې پاکـه مینـه پـه ناپـاك زړه کـښې ناپاکـه

د غوجـل پـه شـاني زړه کـښې مینـه وي د ګـاو خـر

خفي شرك دی کـه څوك پـوه شي د دنیا مینه پـه زړه کـښې

یـوه مینـه سـاته زړه کـښې نـورې مینـې کـړه بهـر

د مـين نظـر هـر کلـه وي پـه خپلـې لیلـی بانـدې

د پتنـګ نظـر پـه شـمع نـه پـه شـمس نـه پـه قمـر

شـــي لـــه نـــورو بېګانـــه لېـــونی بيـــا فرزانـــه

چـې پـه عـشق او محبـت کـښې شـي لـه ځانـه نـاخبر

حال يې بل شي خيال يې بل شي نظر بل شي منظور بل شي

بـل سـړی شـي بـل عـالم کـښې د يـو چـا پـه يـو نظـر

د دنيا تـورو تيـارو کـښې پټـې سـترګې ويـده پـروت وم

د راحـت بـستر مـې پريـښود چـې مـې وليـده سـحر

لـه عالمـه کنـاره شـه کـه وصـال د محبـوب غـواړې

ګـڼـه ګـوڼـه کـښې څـوك مـومي وصـالونه د دلبـر

څـو دنيـا نکـړې طلاقـه د عقبـی ليلـی مـه غـواړه
بـڼ پـه بنـې ورځـې کلـه د شـپې چـا ليـدلی لمـر

د مرحوم الفت يوازې همدغه ليکنه هم که سړی تحليل کړي نو د تحليل نتيجه به دا وي چې د دنيا حب نه لاس په سر شوی ؤ او صرف د يوې پاکې مينې ښـتن ګرځېدلی ؤ. د تصوف په زړه پورې لوړ او عالي مقام يې په نصيب ؤ ځکه تر څو يو سړی د يوه شي په ماهيت نوی پوهېدلی په هغه څه حکم نشي کولای دی چې ليکي:

د دنيا تـورو تيـارو کـښې پټـې سـترګې ويـده پـروت وم
د راحـت بـستر مـې تـرك کـړ چـې مـې وليـده سـحر

دا پخپله د دې ثبوت دی ځکه چې په تصوف کښې لا موجود الا الله اصلي غايه ده او دې مرحلې ته تر څو څوك نه وي رسېدلی د دنيا د ژوند په تيارې نشي پوهېدی.
ګرچه مرحوم الفت بالطبع هم شهرت طلبه او ځان ښودونکی شخص نه ؤ خصوصاً په دغه ړ کښې خويې ډېره هڅه دا وه چې په ده به د تصوف په هکله بايد هېڅوك هم ونه پوهېږي همدا علت ؤ چې ظاهري لباس يې د مروجه او

معروفو صوفيانو سره ډېر فرق او مغاير نه بلکه مخالف او ضد يې ښکارېده خو سره لدې هم نه دی توانېدلی چې د خپل بدلون پېښه پټه کړي نو داسې يې ليکلي:

زه بېخـــي بــل شـــوم بــل مـــې جهـــان شـــو
بـــدل مـــې يـــون شـــو بـــدل مـــې تـــون

ظـــــاهري نـــــدی جـــــسماني نـــــدی
ځـــــوك ليـــــدی نـــــشي زمـــــا بـــــدلون

زه هغـــــه نـــــه يـــــم اوس چـــــې پخـــــوا وم
دی زمـــــا کلـــــه زمـــــا پـــــرون

مـــا وليـــد بـــل چـــا ليـــدلی نـــه دی
لـــه خپلـــه ځانـــه د ځـــان بېلتـــون

الفـــت مونـــدلی فـــيض لـــه الفتـــه
ښـــه ده چـــې نـــدی د چـــا مرهـــون

په هر حال خدای بخښلی الفت د افغانستان د علمي، اجتماعي، سياسي او ادبي ممتازې طبقې په کاروان کښې يو ځانګړی حيثيت لري چې که ځوك يو ځل د نوموړي آثار په تحقيقي او تدقيقي سترګه وګوري او د بې تعصبه قضاوت په تله يې وتلي د مرحوم الفت د زماني او يا څه مخکښې په افغانستان کښې يا له افغانستان نه د باندې اسلام پوهانو له ليکنو او اثارو سره يې مقايسه کړي اعتراف به وکړي چې مرحوم الفت په پورتنيو ټولو لحاظونو د ټولو مخکښ دی.
والسلام

د قلم د مجلې څخه:

قاضي محمد صديق صادق

مرحوم ګل پاچا الفت
او د هغه نظريات

الحمد لله و كفى و سلام على عباده الذين اصطفى

اما بعد:

د جهادي څېړنو د مركز له كتونكى ډلې او محترم مشر څخه د زړه له كومې نه اظهار د امتنان كوم چې له ما غونډې كم علم او كم تجربه او دلږو معلوماتو خاوند بې نوم او بې نشانه شخص څخه چې پل يې په ايرو كښې هم نه معلومېږي، غوښتنه شوى چې د مرحوم الفت د ژوند او جهاد، شعر او ادب او د خلقو د ذهنونو د روښانه كولو په متعلق څه نا څه رڼا واچوم. شايد دا به د دوى حسن نظر وي زما په هكله او كه نه زما نظر او فكر او د هغه محترم علمى شخصيت د هغه د تفكر د سطح لوړ والى داسې مثال لري لكه چې په هغه پخوانى د تورو تېلو ډېوه باندې څوك د لمر رڼا لټوي، مګر بيا هم زه خوښ يم چې د هغې بوډى په خبر چې د تارو مشوره يې په لاس او د حضرت يوسف(ع) د خريدارانو په ډله كښې ولاړه وه او ځان يې د يوه خريدار په شكل معرفي كاوه.

مرحوم الفت صاحب ما ډېر كم ليدلى وو. شايد په ټول عمر كښې دوه يا درې وار، هغه هم د اتو يا لسو دقيقو په شاو خوا كښې، خو يوه ورځ داسې پېښه شوه چې زه پښتو ټولنې ته د يو څه كار لپاره لاړم دا هغه ورځ وه چې محترم الفت د رئيس مستقل قبايل په حيث مقرر شوى وو، خلك او مراجعين د تبريكى لپاره ورته ډلې ډلې تله او راتله، راتلونكې ډلې اكثره رئيسان، وزيران، جنرالان و غټ خلك وه پدغه وخت كښې زه په يوه مكتب كښې معلم وم. چې زور ليلامي پطلون، خيرنه پګړى او نا پالشه بوټانو هېڅكله هم دا اجازه نه راكوله چې د تبريكى مجلس كښې ګډون وكړم. ځكه هلته ډېر لوكس، شيك، پالش شوى او په صابونونو مينځل شوي، معطر موټر سواران، چې د هغو كراوفو زما د مخې سد او مانع وو.

زما پېژندنه هم د مرحوم سره لږ وه، كله به مې زړه را جګ كړ چې الفت يو ظاهر بين شخص نه دى، شال شړى او ململ د ده په نظر كښې تفاوت نه لري نو زما په ورتګ كه خوشحاله نه شي نو خفه به هم نه شي او كله به بيا چرت راغى چې ته څوك او دا مقام! خو د دې ټولو مختلفو نظرياتو سره سره كله چې ازدحام كم شو. د دروازې پرده مې زړه نا زړه پورته كړه د الفت سترګې په ما ولګېدې. زما د كم جرأتى او ويرېدونكى قيافې سره سره د چوكۍ نه را اوچت شو او د الفت په غېږ كښې يې ونيولم په خپل څنګ كښې يې كېنولم تر كومه وخته چې زه هلته وم ډېر غټان تله او راتله، خو ده مرحوم په هره خبره كښې زما سره مخاطبه كوله او نورو ته به يې صرف جواب قدرى ويل. ما وويل چې مونږ تا د مقام او څوكى په لوړوالى نه پېژنو ته يو مفكر د ژوندانه د كړاوونو د سمولو او د حقيقت د درك او موندلو ته د رسېدلو يو مبارز يې ده وويل حقيقت زړو جامو كښې رټل كېږي. خو انسان جد و جهد كښې بايد بې عزمه نه شي او ورنه رخصت شوم.

د مرحوم الفت صاحب تأليفات او ليكنې:

د الفت صاحب تألیفات که په کلی صورت د غور او تعمق لاندې ونیول شي نو د ده طرز تفکر انسان ته دا ښکی ور په ګوته کوي چې د ظلم او بې عدالتۍ سره مجادله وشي، فرد او جامعه د اسلامي مفاهیمو په معیار باید متکي وي، تفوق طلبي باید د علم او اجتماعي عدالت په تله وتلل شي نه د مادي او شخصیت پرستی په بناً دا هغه اسلامي او سپېڅلی نظر دی چې د اسلام مقدس دین ورته په ډېره درنه ستر‌ګه کتلی او د بشریت ستر لارښود حضرت محمد(ص) اجتماعي عدالت داسې بیان کړی:

والله لایُؤمنُ اَحَدُکُم حتیٰ یُحبَ لاخیه مایُحبُ لنَفسه.

د ده محترم اکثره نظم او نثر د همدغه اصل او هدایت په رڼا کښې لیکل شوی. د الفت صاحب د فکر سطحه او د نظر لوړوالی دومره اوچت دی یوازې دا نه چې زه یې نشم تحلیل کولای بلکه ډېر د شعر او ادب د فن خاوندان هم د هغه لیکنو ته ګوته په غاښ دی چې دی مرحوم وایي:

زه یـــې پېـــژنم شـــاعر دی بـــل څـــوك نـــه دی

چـــې دا لـــوی جهـــان وروکـــی ورتـــه ښـــکاري

طوفـــاني ســـیلاب څڼـــې د مظلـــوم اوښـــکی

د دنیـــا بحـــر ډنـــډوکـــی ورتـــه ښـــکاري

د دنیـــا فـــاني عیـــشونه نعمتونـــه

د سـپی مـخ کـښې پـروت هـډوکی ورتـه ښـکاري

چـــې ســـل وژنـــي او خپـــل نفـــس وژلـــی نـــشي

بېغیـــرت او ویریـــدونکی ورتـــه ښـــکاري

نو د دومره لوی او عالي نظر خاوند چې د ده لوړ خیالونه او ژور فکرونه په لاندې باندې ټولو باندې احاطه کړی وي او په هره جمله او هر فرد، هره کلمه یا په هر شعر باندې یې کتابونه ولیکل شي د دومره لوی متفکر او نظر خاوند د شخصیت یادونه په کومه ماته ګوډه مقاله او یا کوم مجله چې د هغه د ژوند او طرز تفکر ترجماني وکړي ډېر جرأت دی. ځکه د ده اشعار که په مقایسوي ډول د علامه اقبال لاهوري له دري اشعارو سره وتلل شي نو بالکل ورسره معادل د کلماتو په جوړښت او خوږوالی د وخت او زمان د تطابق په متعلق هېڅ ترې نه کم نه دی.

دلته د مرحوم علامه اقبال یو فرد او د مرحوم الفت صاحب یو فرد د مثال په توګه وړاندې کوم:

علامه اقبال وايي:

سال ها در کعبه و بت خانه می نالد حیات
تا ز بزم عشق يك دانای راز آيد بـيرون

خو دغه مقصد مرحوم الفت د نابغة الشرق سيد جمال الدين افغاني په متعلق داسې ادا ٔ کړی:

د قدرت له کارخــانې نــه کله کله
په جهان پيدا يو بل رنګه بشر شي

زما په عقيده د مرحوم الفت پېژندنه بايد د الفت په خبرو باندې وشي چې آيا الفت څه خبرې کړي، څه يې ويلی، څنګه يې ويلی، د چا لپاره يې ويلی، د کوم نظر خاوند وو، ده څه غوښتل چې بايد اجتماع څنګه وي او افراد بايد څنګه اصلاح شي.

لنډه دا چې د الفت خبرې د الفت په خبرو کښې دي مونږه که د ده په شان کښې له ځانه څه وايو او يا ليکو دا د هغه د فکر او نظر ترجماني نه شي کولای بلکه د ده د عالي شخصيت مظهر او بيانوونکی د ده محترم هغه ليکنی دي چې ده په خپل حيات کښې خپل طرز تفکر لکه د ځلانده تورې په شکل د هر ظلم او وحشت هر ناوړه عمل په مقابل کښې استعمال کړي او د تورې د ګوزارونو په عوض يې د قلم د تورې په استعمال د هغه په مقابل کښې جهاد کړی دی. دا ځکه چې د تورې جهاد خو د يو محدود وخت پورې وي او د قلم جهاد د قيامت تر ورځې دوام کوي.

مرحوم الفت د ژوند په دوران کښې ډېر کتابونه ليکلی چې ماته يې پوره شمېر معلوم ندی خو مشهورې ليکنې يې دا دي:

غوره اشعار، غوره نثرونه، د زړه وينا، لوړ خيالونه او زوړ فکرونه، د اسلام نقش، د فرد او جامعې په جوړلو کښې او د منطق يوه رساله، وروستی تاليف يې د الفت خبرې دی. د ده د تاليفاتو هر عنوان يا هر يو شعر يا يو فرد دا حق لري چې يو مستقل کتاب پرې وليکل شي تر څو د هغه معانی او مفاهيم چې د ده د جملو د ترکيب په جوړښت کښې نغښتې وي وڅېړل شي پدغه وخت کښې چې زه دا خبره کوم د هغه مرحوم يو کتاب زما په مخکښې پروت دی چې دا فرد يې په وقايه ليکل شوی دی:

آزادي کــه خيراتــي وي يــا د چــا مهربــاني وي
افتخار به پرې ونه کا که همت يې افغاني وي
قرباني چې پکښې نه وي هغه کله لوی اختر وي
آزادی ســره ترلــی ډېــره لويــه قربــاني وي

نو د ادب پوهان پدې پوهيږي چې د دغه شعر په لنډو جملو کښې څومره ادبي مفاهيم او اسلامي ايثار او د ژبې سادګي او د معنويت په لحاظ څومره لوی مفهوم لري.

يو عربي شاعر وايي:

لَهـــا مِنهَـــا عَلَيهـــا شــــواهد

(ده لره له همده ځنې په ده باندې شواهد موجود دی.)

زه دلته د فرد او اجتماع د جوړولو ځنې هغه نظريات چې د اسلام د مقدس دين لاربنود حضرت محمد(صلی الله عليه و سلم) د اجتماعي ژوند د سمون لپاره بيان کړی را نقلوم:

اِنّ اَحبَ اَلنّاسِ اِلی الله يَومَ القِيَامَةِ و اَقربَ هم مِنهُ مجلساً امامُ عَادِلٌ و ان البغض الناس الی الله يوم القيامة و اشد هم عذاباً امام جايرٌ.

(امام بخاري – مسلم – ترمذی)

ده ده په نظر د اسلام د عالي قانون په چوکاټ کښې چې کومه آزادي د انسان لپاره ورکړل شوی هغه بايد تضمين او محفوظه پاتې شي يوه اسلامي ټولنه د اسلام په اساساتو بايد متکي وي په اسلام کښې مطلق العنان حکومت او مستبد نظام شرعي جواز نلري. د اسلام اولوالامر په هر نامه چې وي مکلف دی چې اجتماع د اسلام په اصولو عياره او برابره کړي له اسلامي اساساتو سره مطابق يو نظام جوړ کړي. د اسلام په مقدس قانون کښې دا حق هر چا ته ورکړه شوی چې واکمن قدرت ته د ښو او بدو توصيه او لارښودنه وکړي د همدغه اصل په بنا کله چې لومړی خليفه سيد نا حضرت صديق اکبر(رض) خليفه وټاکل شو په لومړی خطبه کښې يې وفرمايل:

زه ستاسو نه بهتر نه يم تاسو غوندې يو شخص يم که په حقه لاره روان وم زما مرسته وکړئ او که په باطله لاره روان وم په سمه لار مې برابر کړئ. زما اطاعت تر هغې پورې کوئ چې د خدای(ج) په لاره سم وم او که کوږ شوم په تاسو سمعه او اطاعت لازم ندی.

په همدې ډول کله چې حضرت عمر فاروق(رض) خليفه وټاکل شو په خطبه کښې داسې وفرمايل:

که زه مو بې لارې وليدم په سمه لار مې برابر کړئ.

په دغه وخت کښې يو مسلمان پاڅېده او توره يې را وښکه خليفه ته يې ووې:

کله چې ته منحرف شوې په دې توره به دې سموو.

حضرت عمر(رض) ډېر خوښ او د خدای(ج) شکر يې په ځای کړ چې په مسلمانانو کښې داسې کسان شته چې خليفه په توره سمې لارې ته برابروي او نه پرېږدي چې له حق نه منحرف شي.

هو! په اسلام کښې تنقيد او د اعتراض لاره خلاصه ده هر انسان حق لري چې تنقيد وکړي او په مشر کښې هم بايد د تنقيد د اورېدو حوصله موجوده وي. د اسلام هر عمل او هر حرکت بايد د مسلمانانو لپاره د يوې صالحې اجتماع د جوړولو په خاطر يو قانون وي او اسلامي جامعه و همهغو مقرراتو په اساس مخ په وړاندې لاره شي.

د غنيمت د مالونو د وېش په وخت کښې يوه ورځ يو قسم خاص رخت چې (برديماني) ورته ويل کېده، وېشل کېده چې يو يو ځادر هر چاته ورسېده. خليفه او د ده زوی عبدالله ابن عمر(رض) ته يو يو ځادر ورسېده څرنګه چې د خليفه

مبارك قد جګ وه يو څادر يې د لباس لپاره کافي نه وه. عبدالله د ده زوی خپل څادر ورکړ چې د هغه لباس پوره شي.
خو کوم وخت چې خليفه ممبر ته وختو او په خطابه کښې يې وفرمايل:

يا ايهاالناس اَسْمِعُوْا و اَطِيْعُوْا

(واورئ او اطاعت وکړئ)

په دغه وخت کښې حضرت سلمان (رض) پاڅېده او په مقابل کښې يې داسې وويل چې:

لاَ سَمْعَ لَكَ عَلَيْنَا و لا طاعَةَ

(نه ستا اورو او نه ستا اطاعت کوو)

خليفه وفرمايل چې ولې؟ د څه لپاره؟

سلمان (رض) وفرمايل:

دا لباس دې له کومه کړ هغه يو څادر خو ستا نه بس کېده معلومه ده چې بې عدالتي دې کړي.

خليفه (رض) خپل زوی ته وفرمايل چې ځواب يې ورکړه.

عبدالله ابن عمر (رض) وويل چې ما خپله برخه هغه ته ورکړه چې لباس يې پوره شي.

حضرت سلمان (رض) وويل:

اوس پر مونږه سمعه او اطاعت لازم دی.

د مرحوم الفت په نظر هغه اصل چې اسلامي قانون د ظلم په مقابل کښې د مبارزې لپاره مقرر کړي بايد پوره مراعات شي تر څو ظلم په هر رنګ او بڼه په هر شان او شکل او په هره سويه چې وي بالکل محوه او نابود شي او يا لااقل د هغه د امحاء لپاره جد و جهد جاري وساتل شي.

هر کله چې څلورم خليفه حضرت علی (رض) د خلافت لپاره مجبوره شوه په اسلامي تربيه او اخلاقو کښې ډېر تفاوت موجود شوی وه. اسلامي اخلاق مخ په انحطاط او ځوړ روان وه ځکه چې مسلمانان د عظيمو فتوحاتو له کبله د ډېر ثروت خاوندان شوی و. ورسره ورسره عياشي، تن پروري په زړونو کښې د جاه او جلال مينه د خواهشاتو پوره کول په اخلاقو کښې پوره بدلون راوستی وه. معنوي او روحاني تعلقات يې کم شوی وه. د حضرت عمر فاروق د خلافت نه وروسته که څه هم د فتوحاتو لړی همهغسې په کامیابه توګه روانه وه خو له دغو پرمختګونو سره معنوي او اخلاقي انحطاط، اقتدار، د شخصي ګټو مينه، د حرص او هوس اثرات په خلکو پرېوتې وه، سياسي رشوتونه او د ضمير خرڅول په ډله کښې د ډلو جوړول او څو ملګری پيدا کول خپل مرام په هغو قبلول رواج شوی وه. مګر حضرت علي (رض) خو د دغه مکتب سړی نه وه. ده مسلك له سياست نه نه قربان کاوه د اخلاقي کمزورتيا په وسيله يې سياسي کامیابی نه ګټله. هېچا ته يې بې شرعي استحقاقه څه نه ورکول نه يې څوك تطميع کاوه کله چې د ده ورور عقيل (رض) په ډېر اميد ده ته راغی چې له بيت المال نه څه ورکړي. حضرت علي (رض) خپل زوی امام حسن ته وويل کله چې زما برخه له بيت المال نه را ووته بازار ته ولاړ شه يو جوړ جامې او يوه جوړه پڼې ورته واخله. همدا سبب دی چې حضرت عقيل (رض) له ده نه خوابدی شو. خو کله چې حضرت معاويه (رضی الله عنه) ته ورغی هغه سل زره درهمه ورکړه. چې په دغه واسطه يې ورور له ورو نه بېل کړ خو څلورم خليفه مسکلی تقویٰ چې د بيت المال پيسې د سياسي مصلحت لپاره ولګوي اجازه نه ورکوله.

حضرت علي (رض) به ويل چې زه پوهېږم چې څه شی تا سو اصلاح کوي مګر نه غواړم د ځان په فاسدولو تاسو اصلاح کړم. حضرت علي (رض) غوښتل چې د رسول الله صلی الله عليه و سلم او د دريو واړو مخکينيو خلفاوو په لاره ولاړ شي خو مسلمانان له اخلاقي انحطاط سره دومره مخامخ وه چې د مخکينيو په زمانه کښې نه وه همدغه اخلاقي انحطاط او معنوي سقوط د دې باعث شو چې په مسلمانانو کښې تفرقې او رخنې پيدا شوې اسلامي زعامت خپل عظمت بايلود، يزيديان د قدرت خاوندان او اداري دستګاه بالکل فاسده شوه.

دلته د الفت نظر دا دی چې د اسلامي ټولنې په جوړولو کښې اداري فساد ستر عامل ګڼل کېږي باید په افرادو کښې اخلاقی تهذیب او سیاسي تقویٰ د دین په اصولو پابند اوسېدل په نظر کښې ونیولای شي تفوق پسندي او ځان په نورو لوړ ګڼل، خپل نظر په خلکو تحمیلول او د نورو نظریات له خپلو شخصي ګټو نه قربانول د اسلامي غرا دین په نزد محکوم او مردود دی.

ما مخکښې ویلی چې مونږه د الفت خبرې باید د الفت په خبرو کښې ولټوو د الفت فکر، ذکر، شعور ناسته، پاسته او کړه، وړه ټول دې ته متوجه وه چې باید خپل محیط او ماحول ناوړه او غیر انساني فکر څخه څرنګه جلا او اصلاح او څرنګه وژغورل شي.

په هغه وخت کښې چې د ده د غوره اشعارو کتاب چاپ شو، هر چا د ده اشعار لوستل خو د ده دا یو فرد د هر با سواده او بې سواده په خوله تکرار کېده:

نـه یمـه خـاین پـه خیانـت د نـورو پـوه یمـه
پوهه که ګناه وي خلك ټول اوس پوهېدلی دي
نه ومه خبر پرده مې لرې غوندې چې پورته کړه
نـه دی د ویلـو هغـه څـه چـې مـا لیـدلی دي
لـوړ مقـام تـه رسـي چـې بوټونـه پـاکوي د بـل
ډېـر پـه دغـه شـغل ریاسـت تـه رسـېدلی دي

ده په خپلو اشعارو کښې هر ظلم او ظالم غندلی او د هر بې وزلی په حال یې ژړا کړی ده. زه د ده دوه درې شعره چې عنوان یې دی د حق رڼا تر څېړنې لاندې نیسم. د مرحوم الفت دغه شعر چې (د حق رڼا ده) د ده د فکر ژوروالی انسان ته بالکل په ګوته کوي او دا مقصد ثابتوي چې الله(ج) فرمايلی: (الله نور السمٰوة و الارض) هغه ذات اقدس چې له وهم او مخیله قوا، عقل او تصور نه بېل او سوا دی د علم نظر هلته امکان نه لري هلته طول او عرض څرنګوالي او تکیف نشته هغه څه چې مونږه ګورو او یا یې د منطق او استدلال په شکل ثابتوو ذات اقدس له هغه څخه ډېر لوړ او عالي دی د حق تجلیات خپل انوار هغه ځای کښې ښکاره کوي چې یو ایمان یې ویني او بس.

عقل پوه نه دی چې یې څنګه په څه شان ویني
د حـق رڼـا کـړي تجلـی چـې یـې ایمـان وینـي

الفت صاحب ویلی چې:

زمـــونږ مننـــه، زمـــونږ رد، زمـــونږ انکـــار غلـــط
څـــه اعتبـــار لـــري زمـــونږه اعتبـــار غلـــط

دلته به بده نه وي چې د مولوي جلال الدين بلخي(ح) او د مرحوم الفت د نظر نژدې والی بلکه يو والی ته يو څه اشاره وکړو. مولانا وايي:

كُـــلُ شَـــيْئٍ قَالَـــهُ غَيْـــرُ المُفِيْـــق
اِنْ تَكَلَـــــفْ اَو تَـــــصَلَفْ لاَ يليـــــق

دی هم وايي چې هر هغه څه چې وايي غير هوښيار انسان ولو که ډېر تكلف او يا لاپې شاپې وکړي هغه د ذات اقدس سره مناسب نه دی دلته مرحوم بلخي په خپل عجز او د فهم ګونګوالی ته داسې اشاره کوي:

لا تُكَلِفنـــــی فَـــانی فِـــی الفنـــاءُ
كَلّـــت اِفهـــا مـــی فَـــلاَ اُحِـــصی ثنـــاءُ

دی وايي چې ما مه په تكليف کوئ په عشق کښې فاني يم زما فهم او ادراك ګونګ او عاجز دی او د خپل عجز د اثبات لپاره هغه قدسي حيث چې آنحضرت(ص) فرمايلی او خپل عجز يې ښکاره کړی دی، راوړی:
لاَ اُحْصِي ثناً عَلَيْكَ كمَا اَنْتَ اَثْنَيْتَ علی نفسك.
او دغه مبارك حديث هم د قرآن كريم په اساس چې الله(ج) فرمايی منځ ته راغلی دی:
ان تعدوا نعمت الله لا تحصوها
مرحوم الفت په دغه متعلق داسې ويلی دي:

ستا معرفـت تـه د بـشر عقـل رسـېږي کلـه
د انـساني فكـر لبـاس پـه تـا جـوړېږي کلـه

خو د اثبات په وخت کښې بيا داسې وايي چې:

ړانده پـوهېږي چـې لمر شته دی مګر لمر نه ويني
سـحر لـه خوبـه را پـاڅېږي خـو سـحر نـه ويـني

مولانا بلخي دا اثبات په دغو جملو کښې کړی دی:

آفتـــاب آمـــد دليـــل آفتـــاب
گـــر دليلـــت بايـــد از وی رومتـــاب

هو! د علت او معلول استدلال د فلاسفه ؤ استدلال ګڼل کېږي چې د هغو په صدر کښې د تفسير کبير مؤلف امام فخر رازی وايي:

چې يا ترجيح بلامرجح او يا توقف د شی په خپل نفس پورې راځي. دا دواړه باطل دي نو معلومه شوه چې ذات اقدس د علت او د معلول د سلسلې نه بهر، هلته چې زمان او مکان، عقل او شعور احاطه نه شي کولای او نه د فکر نظر هلته رسي چې دلته د الفت او مولانا نظريات بالکل متشابه او عين شی دی. خو مولانا په فخر رازي تنقيد کوي او وايي:

فخـــــــر رازی آرد را ليتــــــــی کنـــــــد
پــــيش مرغـــان ريـــزد و تــــی تـــی کنــد

او د فخر رازي استدلال داسې محکوموي چې:

پـــــای اســــــتدلاليان چــــوبين بـــــود
پـــاي چـــوبين ســـخت بـــی تمکـــين بـــود

د مولانا په نظر په دليل اتکا د تضعف اثر ګڼل کېږي او وايي چې:

يو اجلي د بديهياتو حاجت دليل ته نه لري چې مونږه له علت نه معلول ته او يا معلول نه علت ته حرکت وکړو.

مولانا د اثبات په مقام کښې داسې وايي:

جنـبش مـا هـر دمـی خـود اشـهد اسـت
کـــو ګـــواهی ذولاجـــلال ســـر مـــد اســـت

ګـــــردش ســـنګ اســـيا در اضـــــطراب
اشــــهد آمـــدا بـــر وجـــود جـــوی آب

نو د مولانا بلخي او د مرحوم الفت اظهار عجز بالکل سره مشابه او د دوی فکري يووالی سره نژدې او يو شان دی نو ځکه الفت صاحب خپل عجز داسې اظهاروي:

خدايــه تـــا نــشي پېژنـــدی زمـــونږ قليـــل علـــم
دا پـــه علـــت معلـــول ولاړ زمـــونږ عليـــل علـــم

اهـــل عرفـــان پـــه تـــضرع ماعرفنـــاك وايـــي
مونږ هاغه حمد کله ويلی شو چې تا ته ښايي

همدا راز رئیس الصدیقین سید نا حضرت ابی بکر الصدیق(رض) فرمایلی چې:

العجـــــــــــــــــــــزعن درك الا دراك ادراكٌ
والبحــــــث عـــن الــــسرالذات اشـــراكٌ

یعنی عاجزی د معرفت په میدان خپله پېژندل دی. نو د همدغه علت په اساس الفت صاحب د انسان پوهه او علم، کوڼ والی او ګونګوالی ګڼلی دی. ما په مخکښې کربښو کښې وویل چې د مرحوم هر عنوان یو کتاب او هر کتاب یې بابونه او هر باب کښې فصلونه او په هر فصل کښې شعرونه او هر یو شعر یې بیتونه چې د هر بیت په هره جمله او ترکیب کښې معانی او مقاصد پراته دی او هر مقصد یې د مرغلرو خزانې بلل کیږي. چې د ادب د شعر او شاعری لامبوزن او غواصان یې پیدا کولای شي دلته به بده نه وي چې یوې خبرې ته اشاره وکړم او هغه دا چې نه پوهېږم کوم کال او کوم وخت وه خو یو کتاب چې نوم یې وه یو شعر. دا شعر د پښتو د ادب پلار خوشحال خان خټك شعر وه. خو د پښتو د ادب ستر صوفي او فیلسوف شاعر امیر حمزه شنواری چې د خیبر د ادب څوکه یې له آسمان سره سیالي کوي له خوا لیکل شوی وه او د خوشحال دا یو شعر یې شرح کړې وه. هغه شعر دا دی:

پــه هــر څــه کــښې نـنـداره د هغــه مــخ کــړم
چــې لــه ډېــرې پیــدا یــی نــه نــا پدیــد شــو

دا کتاب په ډېر حکیمانه او عالمانه منطق توګه څېړل شوی وه چې د خوشحال بابا هغه فکري لوړ نظریات چې دغه یوه شعر کښې ځای شوی وه را ښکاره کړي اوس نو مونږه د محترم الفت هغه جد و جهد، مبارزه په یوه مجله یا یو کتاب کښې څنګه ځایولای شو؟ هغه د حق او حقیقت طرفدار د سلیم فطرت ترجمان او د یوه درست شعور او د یوې سپیڅلی عاطفې څښتن، یو واقعي خطیب او د یوې اسلامي نظر یې مبلغ وه. داسې مبلغ چې تبلیغ یې پند، نصیحت، حکمت، تقویٰ، دیانت، وفا، صدق او عشق ؤ. دی د یوه واقعیت داعي او د ذهنیتونو روښانوونکی ؤ. هر څه یې چې بدلیدلی هغه یې بد هم ګڼلی او د هغې په مقابل کښې یې د (مَنْ رَایٰ مِنْکُمْ مُنْکَراً فا لیغیره بیده و الا فبقلبه و الا فبلسانه) د هغه د تغیر او امحاءٔ د کوښښ جهاد پیل کړي. د ده نظم او نثر هغه موعظه حسنه وه چې حق جل جلاله فرمایي:

اُدعُ الِی سبیل ربك بالحکمة و الموعظة الحسنة.
د ده عشق د پروردګار د مخلوق د اصلاح سره ؤ.

حافظ صاحب وایي:

هرګــز نمیــرد آنکــه دلــش زنــده شــد بــه عــشق
ثبـــت اســـت بـــر جریـــدهٔ عـــالم دوام مـــا

دی د حق ویلو یو ستر مجاهد ؤ او د ده جهاد تل جاري و. رسول کریم(ص) فرمایلي دي چې مؤمن جهاد په توره کوي او په لسان. د لسان او د قلم جهاد همېشنی جهاد وي همدا علت دی چې رسول کریم(ص) فرمایلي دي:

اَشَدُ الْجَهاد کِلمةُ الحق عند السلطان الجایر.

سخت جهاد د ظالم په مخ کښې د حق بیانول دي.

نو د دغه پورتني حدیث شریف په اساس مرحوم الفت د وخت د قدرتونو په مقابل کښې تل دا حق جهاد کړی او د خلکو د ذهنونو د روښانه کولو په متعلق یې خپلې هڅې ندي سپمولې. دی په خپله وروستی وصیت نامه کښې داسې وایي:

لاس کښې که څه نه وه چې نهروري ماړه کړه

زړه کښې خو څه وه چې یې په دوی کړمه زهیر

ښه به وي که لږ مې دا تیاره قبر رڼا کاندي

که مې رڼا کړی وي د چا ذهن او ضمیر

په هغه وخت کښې چې په افغانستان لا چا د جهاد نوم هم نه شو اخستی الفت صاحب وایي:

چا چې یو قدرت منلی په جهان کښې د الله(ج)

اصلي کار یې دی جهان کښې جهاد في سبیل الله

اسلام نر دی او نر توب دی شهامت زړورتوب دی

نه ژړا نه انګولا ده نه د ظلم مرئیتوب دی

يزيدان څومره ډېر شوي يو حسين نشته جهان كښې

د جهاد درس چا وا نه خست مهجور پاتې شو قرآن كښې

ومنـــل مــــــسلمانانو د اســــــلام آســــان امرونـــه

سر سايه وركوي خدايه! نه د حق لار كښې سرونه

دا وه د محترم الفت صاحب د جهادي تبليغ يوه لنډه نمونه چې د قلم په توره يې د وخت له جباريت سره مبارزه كړې. خداى(ج) دې وكړي چې يو څه نا څه د ده مرحوم د نظرياتو ترجماني مو كړې وي.

و السلام مع الاحترام

د قلم مجلې څخه:

داکتر عبدالرحمن الفت

د محترم الفت صاحب په یاد

پــه نــصیب دی شــه فــردوس محتــرم پــلاره

پــه ســجدو کــښې مــې دعــا لیــل و نهــاره

لــوی شــاعر او لــوی لیکــوال ټــول درتــه وایــې

چــې ســپیڅلی دې احــساس وګهربــاره

نــه دې خلــق را پــه تنــګ کــړی پــه وعظونــو

چــې عمــل کــښې دی عبرتونــه بــې شــماره

نــه پادشــاه او نــه پیــسو تــه یــې تیــټ شــوی

خــو غریــب ســره تواضــع دی کړنــد لاره

نــه پــوهیږم چــې د څــو کــالو ماشــوم وم

چــې ننګرهــار کــښې قحطــې راغلــه بــې مثالــه

مؤظــف شــوی د غریبــانو و کمــك تــه

امانــت کــاره پــه بــې وزلــو مهربانــه

چــې خونــدي شــول مــستحق پــه کومکونــو

اضــافه دې خزانــې تــه وروســپاره

نه دې خپلى غريبۍ باندې نظر وه

نه اغواکرو مشورو ته غوږ په لاره

که و نورو ته نزول تا ته صعود وه

کابينې نه چې شورى ته دې کړه لاره

همېشه به حکومتو سره دې جنګ وه

چې خبر يې کړې د مظلوم امت له حاله

مرګ خو نه وه دا د لوى خداى(ج) رحمت وه

چې يې وژغورلې سانحونه بې هنجاره

ډېر دې اوښکې د اخلاص وې بهېدلى

چې دې وليد مستقبل د خيال په هنداره

د کربلا الهام(۱)[1] د جهاد شکلى تعبير شو

وې مخلص چې خداى(ج) در وښودله لاره

راشه وژاړه په حال د دې ملت اوس

پس له يو نيم مليون شهيد د خداى په لاره

تا به ويلى چې دښمن به يې متحد کړي

غړوندي يې د تخرب ولوېده په غاره

د نجيب قوت له اختلافه د احزابو

[1] د الفت صاحب په اشعارو کې لويه قصيده.

اعتمـــاد یــې کــه د جولایــه اوهـــن څالـــه[2]

نـــــه ښـــــامار نــــــدی هغــــه زړه بــــــوډۍ ده

چـــې د لـــسو کـــالو او بـــد نـــه کـــړي ویجـــاړه[3]

نـه (الفـت) چـې د احوالـو یـې تعبیـر کـړي
نـه (احمـد شـاه) چـې وښـیي د وحـدت لاره

د قلم د مجلې څخه:

فضل ولي ناګار

سترګور «الفت» ته

د هـــــوډمن هنـــر قبلـــه ورتـــه ښـــکاریږي

چــې د خیـــال غـــاړه کـــړه ورتـــه ښـــکاریږي

دا ورشـــو د کـــوم فـــاتح ده چـــې شهـــسوار لـــه

چـــم پـــه چـــم روه او بـــاړه ورتـــه ښـــکاریږي

د انــــسان د تقـــدس ســــتر دعـــوه دار دی

دنیــــاګۍ د چــــا وره ورتــــه ښـــــکاریږی

د (پریـــشان اوربـــل) د خـــوب تعبیـــر یـــې وکـــړ

د ظـــالم جهـــان چپـــه ورتـــه ښـــکاریږي

د پـــامیر او د ســـپین غـــره د عظمـــت څـــوکی

---

[2] مثل الذین اتخذوا من دون الله اولیاء کمثل العنکبوت اتخذت بیتاً و ان اوهن البیوت البیت العنکبوت لوکانو یعلمون.
[3] ولا تکونو کا التي نقضت غزلها من بعده قوة انکاثاً.

ستر ګور فقر یې نخښه خطا نه کړه
د ابدال بابا شمله ورته ښکارېږي

دا دی اوس هم د تکبیر نړېزه چیغه
د دنیا طالب ساده ورته ښکارېږي

وخت په فن د تنقید کچ ایښی ناګاره
د خپل تیر غبرګ انګازه ورته ښکارېږي

«خو»: بې «پاچا» تشه دعوه ورته ښکارېږي

د قلم فال

وربل ئې ما په خوب کښې پرېشان لیدلی دی
ستا بخت خو مې رقیبه دغه شان لیدلی دی

د ګلو هار په غاړه محبوبا شوه را حضوره
بلبله دا وطن مې ګلستان لیدلی دی

کارغان به پکښې نه وي بلبلان به پکښې وي
باغونه به سمسور وي ما باغوان لیدلی دی

دا توره شپه به خدای کاندی په مور باندې سبا
سپین مخ مې چې سبا غوندې روښان لیدلی دی

تعبیـر یـې کـړی مـا پـه ظالمـانو بـه چپـه شـي

چپـه کاکـل مـې خـوب کـښې د جانـان لیـدلی دی

مهاربــه دې پــه پــوزه شــي د ســرو زرو خاونــده

پــه ســرو شــونډو د پاســه مــې پېــزوان لیــدلی دی

زه پټـې سـترګې نـه یمـه پـه هـر څـه اوس پـوهېږم

پـه خلاصـو سـترګو بانـدې مـا جهـان لیـدلی دی

له دامه که دې خلاص کړم په قفس کښې دی ایسار کړم

صـیاده مـا خـو څـو رنګـه زنـدان لیـدلی دی

عمــل چــې وي آزاد او انتقــاد پکــښې بنــدي وي

مــا هلتــه د ظلمونــو ســخت طوفــان لیــدلی دی

که هر یو رانه وژنې خیال او فکر مې مه وژنه
په دې کښې مې وطن ته لوی تاوان لیدلی دی

اروابناد استاد الفت

نثارتربت پاک یگانه مجاهد خداپرست حقیقت بین وطنخواه
شاعربزرگواروسخن سرای بی مانندعصرما
دوست گرامی ویارجانی من گل پاچاالفت
ای زماگرانه اوروره

چگونه شعرنمایم بسوگ توانشاد
که حرف حرف کند پیشترزمن فریاد

مرامجال نه بخشدسخن که گریم زار
که شعرزودترازمن عزاکندبنیاد

جهان شعربداغ توسوگوارشده
زخامه درغم توخون چکدبجای مداد

توشعربودی وتوذوق بودی وتوهنر
تونوربودی وتوصدق بودی وتوسداد

توگریه بودی وتوخنده بودی وتوعشق
توالفت وتومحبت توعاطفه توودداد

بگاه خشم خروشان چوسینهٔ جیحون
بگاه فخرفرازان چوقلهٔ شمشاد

قلم بمرگ تولرزدچنانکه درسرما
شکسته شاخ گلی لرزدازکشاکش باد

قسم بشعرکه: اندرقلمروخوشحال
بپایه توبدنیای شعرکمترزاد

برنج آبله پایان بینوای وطن
گریستی توچومادربماتم اولاد

باشک بیوهٔ بی خانمان بی فرزند
چه سیلهاکه زمژگان خامه ات نگشاد

بدردمرغک درخون طپیدهٔ مجروح
چه لعن هاکه نمودی بلانه صیاد

چه شامهای خجسته چه روزهای سعید
که باتوبود مراالفت مریدومراد

شبان ماه وشبان شباب ونای شبان
فضای خلوت یاران وصحبت آزاد

حدیث دلکش تودرفضای آن محفل
مسیح واربدلهای مرده جان میداد

دگرزنرگس شهلاکه وصفت خواهدکرد؟
که بباغ نرگس مارازمانه دادبیاد

دگرکه؟شانه زند زلف نسترن بقلم
دگرکه؟ تازه کندداغ لاله رابسواد

حدیث شوق که گویدکه خفت مرغ چمن
سرود بباغ که خواندبباغ شعربیداد

دگرکه بردل مجروح مانهدمرهم
دگرکه خاطرمحزون مانمایدشاد

دگرکه نکته سراید لطیف ترازآب
دگرکه شعرسراید بدیع ترازباد

دگرکه گرگ ستم رازندبمشت دهن
دگرکه پاک کندچشم بازرا زعناد

تونورچشم وطن بودی ای دریغ که چرخ
جفانمودو ترازیرخاک تیره نهاد

تودربیاض وسوادزمانه محفوظی
همیشه تابودازروز وشب بیاض وسواد

ترا **بحافظهٔ** روزگاربسپردند
که روزگار بد و خوب ما نماید یاد

حوت ۱۳۵۶
بغداد (خلیلی)

د استاد الفت په اشعارو او نثرونو د پوهانو او مشرانو لنډ نظر:

*الفت د جما ل او شعر په دنیا کې یو سیر کړی او د کائناتوله لیدلوپې یو موتی افکاررا ټول کړی ښایسته ښایسته ګلونه یې بوی کړی، مست شوی او په هغه پاکه مستی کې یې د زړه غړونه پورته شوی، دده ګوتو د هغه آرزوګانو ریکارد ثبت کړی دی.
د الفت په شعر کې د شاعر نصب العین چې زه ورته د مراد ټکی وایم ښه څرګندیږي او دا په پښتو شعر کې زما یو زوړ ارمان ؤ چې الفت ویوست.

استاد عبدالرحمن پژواك

****

*ښه شعر هغه دی:
۱- چې عوام او خواص پرې پوه شي او عارف او امي ترې د خپل ذوق په اندازه خوند واخلي.
۲- چې په هر ځای کې یې د قبول لپاره ځای موجود وي او د زړونو دروازې ورته بیرته وي یعنې د محل او ماحول له احاطې نه بیرون.
۳- چې د زماني له قیده آزاد وي او پیړی پیړی او د هر عصر خلك ورته قدر او قیمت ورکړي.
د مرحوم الفت په شعرونو کې دغه درې واړه ښیګړی شته.

سید شمس الدین مجروح

****

*اگر معاني، گرامی گوهر دریای دلست و حا ل شاعر دریایی باشد که این گوهر رامی پرورد، در دیار ما و در روزگار ما بلاشك این لآلی فروزنده اشعار الفت و این دریای گوهر خیز دل دردمند و حساس و سخن پرور آقای الفت است. الفت با این مجموعهٔ نغز، بزبان خوشحا ل خان و رحمان با با نوای نوینی افزوده و به شمشیر شیر شاه و محمود و احمد شاه پیرایهٔ دیگری بسته است.
سخنان او چاشنی درد دارد و شور ملیت.
من او را با داشتن چنین مجموعهٔ نغز و زیبا تهنیت میگویم و بر دل دردمند و خامهٔ شیوا و طبع دریا بار او آفرین میخوانم.

استاد خلیل الله خلیلی

****

*الفت ډیر دقیق او سترګور فنان او صنعت کار دی. د الفت هنر په پښتو نظم او نثر کښې ډیر ښه څرګندیږي او ځانته یو خاص طرز لري، د الفت نثر هم شعر دی او نظم یې هم شعر دی. الفاظ او کلمات د شاعر او لیکوال مصالح دي. که الفت هغه سره اوبدي او ترتیب ورکړي د پښتو ادب یو شهکار به وي او که د بل چا په قلم ولیکل شي نو هغه به یو عام نثر یا نظم وي.

استاد عبدالحی حبیبي

****

*ښاغلی الفت شعر نه تکلف لري نه تصنع، د ده موجونه د احساساتو(لکه کابل رود)د قريحې له لوړو چينو څخه بهيږي او لکه بعضې ناظمين ارهڅ ته ندی محتاج.

اظهار د فضل او معلومات خرڅول قطعاً وجود نلري، دی وايي چې زه (زړه) يم نه (دماغ)لاکن د ده مغزو زموږ د معنوي مايحتاجودقيق تحليل کړی.

عبدالهادی داوي

****

*د کومو مغزو له تل څخه چې دغه قيمتي مرغلرې راوتلي دي د هغو خاوند د پښتونخوا د آسمان د يو داسې ځلانده ستورۍ مثال لري چې د اشعارو رڼا يې د هر چا د مغزو او زړونو په گوټونو اثر اچوي، موږ ډير خوشحاله يو چې دغسې غوره اثر په ډير ښايسته طباعت او قطع د پښتنی دنيا ننداړتون ته وړاندې کوو او پدې توگه پښتنو ته د يوه ارځښتناك اثر د چاپيدو زيری ورکوو.

پوهاند صديق الله رښتين

****

*زمانـــه چـــې پـــر مـــدار د کينـــې راســـي
ډيـر کلونـه دي پـه کـارچـې پـه دې ملـك کـې

د کمــــا ل پـــر منــــارو ټکــــې پريباســــي
بيـــا ,,الفــت" غونــدې شــيوا شــاعر پيداســي

پوهاند عبد الشکور "رشاد"

استاد ګل پاچا الفت زموږ د هیواد ملي، ولسي، لوی شاعر، پیاوړې لیکوال او څیړونکې

اروانباد ګل پاچا الفت د پښتو ادب په ډګر کې هغه لوی شاعر، ادب پوه، دیني عالم، پیاوړې لیکوال، سیاست پوه، ټولنیز پوه، څیړونکې، تاریخ لیکونکې، او تکړه ژورنالیست و، چې د ده په آثارو کې هنري ښکلا، ادبي او فرهنګي، اجتماعي، سیاسي علمي، اخلاقي او ملي تفکراو پیغامونه نغښتي دي، چې داوسنیو او راتلونکو نسلونو لپاره د یو لوی ادبي درس او هنري مکتب حیثیت لري. زموږ هیواد وال باید د خپل ژوند په مختلفو اړخونو کې ترینه خوند او پند واخلي.

استاد ګل پاچا الفت د میر سید پاچا زوی او د سید فقیر پاچا لمسی دی چې په (۱۲۸۸) هجري شمسي کال کې دلغمان ولایت د قرغیو په ولسوالي کې د عزیز خان په کڅ کلي کې زیږیدلي دی.

استاد الفت صاحب د لوی او ځانګړي استعداد او ذکاوت خاوند شخصیت و. ده خپل علمي تحصیلات په خصوصي توګه په غیری رسمي مدرسو کې پای ته رسولي دي، او د

مروجو او متداوله علومو لکه: فقهي اصول، صرف، نحو، معاني، بديع، بيان، عروض، منطق، حکمت، رياضي، علم کلام، تفسير، حديث شريف، فلسفه او داسې نور علوم يې د لغمان او ننګرهار د ممتازو او نامتو استادانو څخه زده کړي او لوستلي دي او خپل بنسټيز مالومات يې په دې هکله تکميل کړي وو.

استاد الفت صاحب د پورتنيو علومو او شخصي مطالعاتو وروسته د خپلې پوهې او لياقت له مخې په دغو رسمي او دولتي دوايرو کې خپلې دندې تر سره کړې دي:

- په (۱۳۱۴) هجري شمسي کال کې کله چې دی (۲۶) کلن و، د انيس ملي ورځپاڼې په دفتر کې د کاتب په حيث رسمي ماموريت.
- په (۱۳۱۵) هجري شمسي کال کې د ادبي انجمن (چې بيا پښتو ټولنه شوه) د تاليف او ترجمې په څانګه کې غړی شو.
- په (۱۳۱۶) هجري شمسي کال کې کله چې پښتو ټولنه جوړه شوه د زيري جريدې د چلوونکي په توګه مقرر شو.
- په (۱۳۱۸) هجري شمسي کال کې د پښتو ټولنې د صحافت د مديريت د مرستيال په توګه مقرر شو.
- په (۱۳۱۹) هجري شمسي کال کې د پښتو ټولنې د لغاتو او قواعدو د څانګې د مدير په حيث وټاکل شو.
- په (۱۳۲۰) هجري شمسي کال کې د اصلاح ورځپاڼې مشاور، د پښتو ټولنې عمومي مبصر او د کابل مجلې د چلوونکي په توګه وټاکل شو.
- په (۱۳۲۵) هجري شمسي کال کې د ننګرهار د اتحاد مشرقي د جريدې مدير مقرر شو.
- په (۱۳۲۷) هجري شمسي کال کې د ننګرهار په ولايت کې د قبايلو د عمومي مدير په توګه وټاکل شو.
- په (۱۳۲۸) هجري شمسي کال کې د جلال آباد د خلکو له خوا د شورا د اوومې دورې لپاره د وکيل په توګه وټاکل شو، چې بيا په ملي شورا کې د دوهم مرستيال مقرر شو.
- په (۱۳۳۰) هجري شمسي کال کې د ولس ملي جريده يې تاسيس کړه او تر (۱۳۳۲) هجري شمسي کال تر پايه د دغې جريدې د امتياز خاوند و.
- په (۱۳۳۱) هجري شمسي کال کې د لغمان ولايت د قرغيو په ولسوالۍ کې د خلکو له خوا د ملي شورا د اتمې دورې لپاره د وکيل په توګه وټاکل شو.

- په (۱۳۳۴) هجري شمسي کال کې د جلال آباد د خلکو له خوا د لويې جرګې د وکيل په توګه مقرر شو.
- په (۱۳۳۵) هجري شمسي کال کې په لومړۍ رتبه د پښتو ټولنې مشر وټاکل شو او د پوهنې وزارت د عالي شورا غړې مقرر شو.
- په (۱۳۳۸) هجري شمسي کال کې د افغان شوروي د دوستۍ د ټولنې ريس وټاکل شو.
- په (۱۳۴۳) هجري شمسي کال کې د کابينی غړې شو او د قبايلو د مستقل رياست چارې وروسپارل شوې.
- په (۱۳۴۴) هجري شمسي کال کې د ولسي جرګې د دوولسمې دورې لپاره د جلال آباد له خلکو له خوا د وکيل په توګه وټاکل شو.
- په (۱۳۴۸) هجري شمسي کال کې د ولسي جرګې په ديارلسمه دوره کې منتخب استازې و.

استاد الفت صاحب د حقوقو او ادبياتو په پوهنځيو کې د پښتو ژبې د استاد په توګه هم دنده ترسره کړې ده.

استاد الفت صاحب ديو مخکښ، نوښتګر، نوميالي، ادبي، فرهنګي، ملي او مبارز شخصيت په توګه په خپلو آثارو کې فلسفي، علمي او منطقي استدلال، سپيڅلې هيلې او آرمانونه دزړه غږ او ملي احساسات دخپل هيواد، خلکو، ټولنې او ټولنيزو روابطو او مناسباتو په هکله په داسې لويو او خيالي افکارو ترسيم او بيان کړي دي، چې زموږ هر هيوادوال د خپلو زړونو دردونه، هيلې او آرمانونو مقاصد او اهداف په کښې موندلای شي. د الفت صاحب د آثارو ځلا او ښکلا لکه د نورو درنو ليکوالانو او شاعرانو آثار د پښتو ادب په ډګر کې د تل لپاره روښانه او نه ورکيدونکي دي.

د الفت صاحب منظوم، منثور او څیړنیز آثار دادي:

د پسرلي نغمه، عالي افکار، دآزادۍ پيغام، ښه لمسون، دزړه وينا، غوره اشعار، د الفت خبرې، لغوي څیړنه، عالي افکار، پښتو کلي، منطق، غوره نثرونه، ليکوالي املا او انشا، اجتماعي نظريات، پښتو سندرې، ادبي بحثونه، ملي قهرمان خوشحال خان خټک، بله ډيوه، نوی سبک او نوی ادب، څه ليکل يا ليک پوهه، د ټولنې په جوړښت کې د اسلام نقش، د الفت نثري کليات، نوی ځرک يا نوې رڼا، څه ګورم او څه اورم، بيلابيلې ليکنې او مقالې، منظوم عالي افکار (ژباړه)، د ټولنې علم (ژباړه)، د موفقيت

لار(ژباړه)، لوړ خيالونه او ژور فکرونه (ژباړه)، احمد شاه بابا افغان (ژباړه) او داسې نور آثارچې تر اوسه چاپ شوي نه دي.

په رښتيا سره چې الفت صاحب په نظم او نثر کې د ځانګړي هنري، ادبي او علمي سبک خاوند ليکوال او دلوړې پوهې او استعداد شخصيت و. ده د خپلې پوهې، د قلم د فضيلت او د کلام د عفت په وسيله خپلې ټولنې او خپلو وطنوالو ته ډير درانه او دستاينې وړ ادبي او هنري خدمتونه کړي دي، او د پښتو ژبه يې د خپلو آثارو په وسيله پاللې او بډايه کړې ده، د ده آثار د پښتو ادب په تاريخ کې لوړ مقام لري، او د پښتو ادب يې په خپلو ادبي او هنري ليکنو روښانه او رنګين ساتلې دی.

د ده دا هلې ځلې او کارنامې د پښتو ادب په تاريخ کې نه ورکيدونکي او نه هيريدونکي دي. همدا وجه ده چې د ده نوم به د ده د آثارو په رڼا کې تل ژوندی وي.

الفت صاحب د خپل کار او خدمت په اوږده دوره کې هغه خدمتونه نوښتونه چې د خلکو او د ټولنې د ودې او پرمختګ لپاره کړي دي د هغې وخت د مقاماتو له خوا لمانځل شوی هم دی. هغه سوغاتونه چې ده تر لاسه کړي دي دا دي:

د خوشحال خان ختک ادبي جايزه، د ابوعلي سينا علمي جايزه، د صدارت له خوا دويمه درجه تقديرنامه، د ستوري دريمه درجه نښان، د پوهنې دويمه درجه نښان، دوکالت د دورو نښانونه، دلويې جرګې نښانونه او داسې نور............

استاد الفت صاحب يو متدين، پاک او سپيڅلی انسان، ريښتيني مسلمان، عالم، اديب، نامتو شاعر او ليکوال و. دی د تقوا او پرهيزګاری د روند شخصيت و، او د لويې حوصلې خاوند و. هر وخت غلي او خاموش ښکاريده، متواضع، حليم، برده باره او بی کبره انسان و. ده د خدای پاک سره، د وطن سره او د هيواد والو سره د انسان او انساني کرامت سره سپيڅلې مينه او محبت درلود.

د الفت صاحب د منظوم او منثور آثارو پيغام او مضمون ډير سليس، روان او په زړه پورې دی. ده د خپل آثارو مضامين او پيغامونه په داسې استدلال او منطق ترسيم کړي دي چې په لوستلو يې د خلکو په زړونو کې منګولې شخوي او ځان ته يې راکاږي.

الفت صاحب د خپل علمي او فلسفي نظرياتو او الفاظو په وسيله خپلې ادبي ټوټې داسې بيان کړې دي چې له هره حيثه زړه وړونکي او اغيزناکه دي. همدا وجه ده چې د الفت صاحب نوښتګر شخصيت د ده د استادي ښه تثبيتوي.

د ده په منظومو او منثورو آثارو کې دا خيالونه، تصويرونه، پيغامونه او لوړ فکرونه نغښتي دي:
د ځوانانو راويښول او د دوی عيبونه ورښودل، د بشري ټولنې اصلاحي اړخونه، د هيواد سمسورتيا او پراختيا، د ملي احساس روزل او غوړيدل، عالي او خيالي افکار، اخلاقي او تربيوي معيارونه، انسان او انساني کرامت ته احترام، د آزادۍ، ديموکراسۍ او خپلواکۍ پيغامونه، عدالت، انصاف او پاک نفسي، ملي او علمي تفکر، اتحاد ،اتفاق، ملي هويت اويوالې، ملي انساني او اجتماعي دردونه، د ترقۍ، پيشرفت او لياقت بنسټيز معيارونه، دواقعي او عملي تصوف او عرفان په هکله علمي او تحقيقي نظريات، د اسلام دحقيقي او سپيڅلي ارزښتونو نظريات او عملي ګامونه، دغريبانو، مظلومانو، مسکينانو، خوارانو او يتيمانو سره خواخوږي او همدردي، د ظلم استبداد او بې عدالتۍ پر خلاف او د ظالم سره کلکه قلمي مبارزه او مجادله، د پښتون او پښتونولي سره ژوره مينه، دوستي، عشق، محبت، مينه او اخلاص،جذابيت اوښايست، وفا اوصميميت، ښتيا او صداقت، دپسرلي نغمې، د طبيعت د مناظرو ښکلا او داسې نور عالي او انساني خصايل او ارزښتونه...............
د بېلګې په توګه د الفت صاحب دا بيتونه ګورو چې وايي:

باغ و بڼ يې بې بلبله بې عندليبه
رنځوران يې بې دوا بې طبيبه
څه په لوږه، څه په تبه، څه په تيغ مري
ورک شه ورک شه د پښتون خوار نصيبه
که يې ښه پوره په حال باندې خبر شې
خدايږو ته به هم پرې وژاړې رقيبه
ناپوهي، خواره خواري ده او پښتون دی
کور يې وران، کار يې ګډوډ او بې ترتيبه
لاس يې يو ځای، سر يې بل ځای، پښه يې بل ځای
پښتانه ټوټې ټوټې دي بې ترکيبه
نه ډوډی لري، نه پوهه نه تعليم څه
بې له تورې نور له هر څه بې نصيبه

چې ربنتين، خادم يې وينم بينوا دی
پښتو ژبه ده په ژبو کې غريبه
که غمخور، همدرد ، خواخوږی او دردمند يې
ژاړه ژاړه دپښتون په حال حبيبه
توره مه ستايه هنر ورلره ستايه
چې نور هم نشي مجروح پښتون اديبه

او يا وايي:

باداري پريږدی خادمان شی د وطن او د قام
په خوار غريب شی پس له دې لږ مهربان غوندې
هلته چې يو انسان دبل لکه غلام او سيړي
په هغه ځای د خدای لعنت اوري باران غوندې
باداري نشته په اسلام کې نه په کفر کې اوس
تاسې يې نوره ټينګه مه ساتی ايمان غوندې

او يا وايي:

راځی چې يو شان دملګريو په شان کينو سره
غرور او کبر پريښودل که نه وي ګران غوندې
د ملګرتيا ژوند کې خوندونه او خيرونه دي ډير
تاسې يو څو ورځې خو وکړی امتحان غوندې
نورو سره ځان برابر ګڼل مشکل مه ګڼه
مشکل کارونه به خدای تاته کړي آسان غوندې
راشه دعدل مساوات لږ کوټې خوند وګوره
که پښيمان شوې دربه کړمه څه تاوان غوندې

او يا وايي:

سرو صورت يوازی مه ګوره معنا وګوره
په سر کې فکر، زړه کې پټه مدعا وګوره
وينا يې واوره بيا يې وګوره عمل ورسره
ميل و رغبت غايه، هدف او تمنا وګوره

او يا وايي:

حق او باطل نه معلومېږي حق بیان که نه وي
ظالم ته هیڅ نشي ویلی ټینګ ایمان که نه وي
پېنځو روپو باندې یې ولې هره ورځ خرڅوي
دین و ایمان دي مسلمانه ډیر ارزان که نه وي
آه و فریاد د چا له لاسه دغه خلک کوي؟
چیرې بې رحمه، خدای ناترسه ظالمان که نه وي
دا میدانونه ولې سره دي په سرو وینو باندې
په هر هیواد کې شرمنبان یا قصابان که نه وي
ولې له ظلم ناروا سره جهاد نه کوي
دا په نفلو باندې ولاړ ریاکاران که نه وي
ستوری د دین به درته وایمه ملا صاحبه!
دا ریا کاره بې عمله ملایان که نه وي
خوار و غریب او بینوا که په راحت و پکې
جنت یې بولم خیر دی حورې او غلمان که نه وي
چې مظلومان کړي فریادونه د ظالم له لاسه
ورته دوزخ وایه هیڅ اور لړم ماران که نه وي
د ناداري دا ناداني دا بدبختي له څه ده!
زموږ کارونه زموږ فکر او خوی وران که نه وي

او یا وایي:

چې د نا پوهو نا خبرو توره شپه کړي رڼا
بلو ډیوو غوندې د پوهې کتابونه لرم
څوک چې له خدایه نه ویرېږي او ظلمونه کوي
زه په تش لاس ورسره خدایږو چې جنګونه لرم
راشئ چې اور د ظالمانو په کورولګوو
پاک الله وایي چې ظالم ته دوزخونه لرم

او یا وایي:

که یزید په کربلا کې ظلم کړي له حده تېر
شهامت به د حسین څوک تر قیامته نکړي هېر

یزید نوم داستبداد دی د سمبول په حیث جهان ته
حسین ډیر اعلی مثال دی دایمان اهل ایمان ته
ظالمان دیوه کور دي که عرب وي که عجم
وي ابولؤلؤ که ثمر که رحمن ابن ملجم
یو ظالم دی چې په یو نوم او په بل نوم مسمی شو
سکندر وي بیا چنګېز شي بیا تیمور یا اتیلا شي
په یزید باندې وریږي تر قیامته نفرتونه
د حسین په غم کې ژاړي جهانونه عالمونه
که جابر چنګیز هر څومره په قدرت دی مشهور شوی
خو بیا هم جلال الدین ته په ستاینه مجبور شوی

....

غرقیدونکی دی غرقیږي که فرعون دی که قارون
چې پیدا شي په ولس کې یو موسی او بل هارون

....

محمد او مومنانو کول ځکه جهادونه
چې د خدای په لاره سم کړي دا بې لارې قدرتونه

....

ژاړه، ژاړه مسلمانه د مسلم په داسې حال
د صدیق، عمر مقام کړ یزیدانو چې پایمال

....

د اسلام ډیوه چې مړه شي د زیارت ډیوه بلیږي
د بې روحه اسلام قدر ځکه ورځ په ورځ زیاتیږي
په ژوندي حسین څه وشوه؟ د مزار قدر یې ګوره
په همدغه ځای (الفته) دا خبره پریږده نوره

او یا وایي:

که تا کینبوده د چا په سر ګلونه
هیر به نه کړي هیڅوک ستا دا احسانونه

ستا نیالګي که وکړي سیوری په خوارانو
په عاجزاو په غریب او یتیمانو
آخرت کې به همدغه ستا په کار شي
ستا هغه جهان به هم ګل و ګلزار شي

او یا وایي:

یم شمع د تورتم په سر اورونه قبلوم
په زړه لکه لاله سوي داغونه قبلوم
ته وساته په زړه کې محبت د نازنینو
ما پرېږده چې د خوار غریب نازونه قبلوم
چې ستړی او ستومان وي په خدمت کې د وطن
په سر او په لیمو یې قدمونه قبلوم

او یا وایي:

چې له وطن سره اخلاص ، صدق وفا نلري
ورسره جوړ نه یمه درس د وفا مه راکوه
چې ویده ویښ نکړي په ویښ باندې اثر ونکړي
هغه بې خونده بې تاثیره وینا مه راکوه
هغه کار وکړه چې یې ګټه ټول عالم وویني
نور په خبرو او وعدو تسلی مه راکوه
پس له دې ظلم ناروا د هیچا نه منمه
دزور او ظلم فتوا مه راکوه
دابراهیم خلیل الله قرباني ستا یه راته
د خوف او ویرې سبق ماته ملا مه راکوه
چې نا اشنا وي له غمونو او دردونو سره
هغه بې غمه او بې درده اشنا مه راکوه
چې لکه شمع توره شپه د چا رڼا نه کاندي
ماته بې سوزه بې ګدازه ژړا مه راکوه

او یا وایي:

د ملي ژوند اساس خپلواکي ده

د ملي غرور ژوند ، سر لوړي ده
چې هر څومره ملت متحد وي
خپلواکي يې هغومره قوي ده
په ثقافت قوم ژوندی دی
کولتوري سرمايه يې هستي ده
په آزاد او خپلواکه وطن کې
روا کله په بل باداري ده

او يا وايي:

په رښتيا هغه ملت وي بختور
چې لري ملي نظام ملي رهبر
وي اصلي حاکميت د خلکو لاس کې
حکومت وي د ملي قدرت مظهر
جامعه پخپله وي په ځان حاکمه
د عامه افکارو وي قوي اثر
نه تبعيض نه امتياز وي نه تېری
په حقوقو کې وي خلک برابر

او يا وايي:

د دې لوړو غرو وړمه يم راوينښ کړی مې پښتون دی
د ميړانې سرنامه يم آزادي زما مضمون دی
د عبرت او ننګ نغمه يم هر آهنګ مې ډېر موزون دی
د خيبر غرونه رغونه ما په سرو وينو لړلي
غليمان د پښتنو مې پښتنو باندې وژلي

او يا وايي:

قام جوړول د قام پالنه ستا سنت ګڼمه
دا تقاضا د طبيعت او د فطرت ګڼمه
ستا له طرفه اغيزه د قوميت ګڼمه
مينه د قام د انسانانو خاصيت ګڼمه
ځکه فرعون سره موسی جګړې جنګونه کړې

دقام دپاره ډیرو خلکو ډیر کارونه کړي

او یا وایي:

لباسي به درته وایمه جانانه — که دي پرېښوده دپلار نیکه خویونه
پښتني به درته وایي بې ایمانه — که پښتو شوه درنه پاتې ای پښتونه
واخله درس د سربازی ته له پتنګه — لوی صفت د پښتونوالي قرباني ده
ډیر اوچت دی په مانا کې له اسمانه
دوطن دشهیدانو بیرغونه

او یا وایي:

شهرت د عقل له نامه د افلاطونه، نه ځي
د آزادی مینه هیڅکله له پښتونه، نه ځي
که هر څه لاړ شي له دې دهر او جهانه ځني
د بل له جغ لاندې ژوندي ویښ ملتونه، نه ځي
د آزادی معراج ته نه رسیږي هغه کسان
چې دغیرت او ننګ په لار کې یې سرونه، نه ځي

او یا وایي:

فضیلت د انسان علم وعمل دی
که په سر یې پټکی او که ململ دی
په چپن او بالاپوش و نه غولیږې
ما د لنګ خښتن لیدلی مکمل دی

او یا وایي:

د افکارو تجلی یې نه ورکیږي
دچا زړه کې چې چراغ دعلم بل دی
په تورتم کې دې هغه سړی وې وړاندې
چې یې لاس کې د عرفان ښایسته مشعل وي

او یا وایي:

یو کړم مست بل محتسب کړم بل هوښیار کړم
یو بډای کړم بل عالم کړم بل خوار کړم
ورته ګورم چې دوی څه کا یو له بله

ځکه يو دچا مزدور بل يې بادار کړم

او يا وايي:

کله زړونه کړم له تورو کاڼو سخت زه
عاطفه کړمه پيدا پکې بل وخت زه
راسره تياره، رڼا ، يخني، ګرمي شته
څوک راتيټ کړم ځينې کينوم په تخت زه

او يا وايي:

زه يم هلته چې نه غم نه مصيبت وي
نه سودا وي نه تشويش نه عداوت وي
مخالف په منځ کې نه وي واړه خپل وي
ديارانو خوږ مجلس ګرم صحبت وي
کدورت او ملال نه وي په خاطر کې
د ملګرو اشنايانو جمعيت وي
د وينا په سود وزيان څه غوغانه وي
نه له چا سره حسد او رقابت وي

او يا وايي:

زه په برخه د هغوی يم چې جهان کې
مست په مينه د جمال يا حقيقت وي
غافل نه وي له ښايست او ښکليتوبه
خدای ورکړی د بلبلو طبيعت وي
په نظر د محبت ګوري جهان ته
ورسره له خوشبينۍ ډک بصيرت وي
بدبخت نه وي له ازله پيدا شوی
خوی يې ښه، نظر يې ښه، ښه يې فطرت وي

او يا وايي:

زه پيدا يم له شعور او له احساسه
ما د زړه له کوره هيڅ کله مه باسه
مدام ژاړه په دردمنو رنځورانو

په بد حال او بده ورځ دغريبانو
په دنيا کې کونډې رنډې غريبان شته
په سل رازه زخمي زړونه په جهان شته
څوک چې سترګې لري کله وي بيغمه
اخلي برخه د يوه بل له ماتمه
غافل مه اوسه د نورو له احواله
چې نور ژاړي ته هم مه اوسه خوشحاله
زړونه سوځي سترګې ژاړي مصيبت کې
څرګنديږي محبت د غم شرکت کې
خپل خواخوږي په غمو کې معلوميږي
دوستان يو دبل په بده ورځ کړيږي

او يا وايي:

په دنيا کې که عزت که اعتبار دی
د انسان د معايبو پرده دار دی
که څوک خپل عيب پټوي په دې پټيږي
ورکول يې د صحيح تربيت کار دی

او يا وايي:

رښتياني دوست نه لري هغه سړی
چې په خوله باندې وي خپل په زړه پردی
محبت دلاس او ژبې اثر نه کا
که په مينه نه وي تود د زړه نغری

او يا وايي:

په دوستۍ کې که څوک چل او سياست کړي
له دوستانو سره بل شانې صحبت کړي
رښتياني دوست نه لري او نه يې مومي
که هر څو په خوله اظهار د محبت کړي

او يا وايي:

زړه پټ مه ساته هيڅکله له ملګريو

مه غل کیږه په دوستۍ کې دخبرو
دبل زړه ته مو مې هغه سړی لاره
چې راووت د نفاق تګی له زغرو

او یا وایي:

یو پټ غلی احساس دی چې آرام مې نه پرېږدي
په اور مې کړوي لکه چې خام مې نه پرېږدي
جرءت مې زیاتوي دومره په ځان یمه پوه شوی
غافل له خپله حقه او غلام مې نه پرېږدي

او یا وایي:

دا چې لوبې په سرو سپینو هر سبا کړې
راته وایه چې دا هومره مغرور چا کړې
د دنیا په مینه مست یې بې شرابو
د هستۍ جنون له هر څه بې پروا کړې
دهغه په حال چې وریځ دا سمان ژاړي
ته پرې هر ساعت خندا لکه بریښنا کړې
له همدې خاورو پیدا خاکي انسان یې
نه پوهیږم دنیا ولې په هوا کړې

او یا وایي:

چې د غمجنو په حال سوځي هغه زړه غواړمه
دا سې پتنګ سره یو ځای خپل سوځیده غواړمه
لږ غوندې درد او دلسوزي دهمدردۍ دپاره
که په کوم زړه کې ځای لري ترې ځاریده غواړمه
د سوز ژړا چې کله وینمه د شمعې په مخ
د رنځورانو سر ته هسې ژړیده غواړمه

او یا وایي:

که پخپلو هوسونو زورور یې
که په کور کې دې هیڅ نه وي توانګر یې
چې په غاړه دې د تمې زنځیر پروت وي

خورا تيټ يې که ولاړ په جګ منبر يې

او يا وايي:

عزت نشته زورورو په حضور کې
لوېي نشته تکبر او په غرور کې
قبليدل د چا په درکې لوی ذلت دی
که نقصان نه وي په سترګو او شعور کې
له مانا او له کمال سره اشنا شه
موندل کېږي لوی عزت د علم نور کې

او يا وايي:

چې په سمه لار څوک نه ځي بينا نه دی
چې عمل په علم نه کړي ملا نه دی
که يې فکر ستا له فکره مخالف وي
شپه او ورځ که در سره وي اشنا نه دی
لمر که راشي په تندي باندې له پاسه
ته چې ويښ له خوبه نه يې سبا نه دی
وړاندې وروسته دهر چا ډيوې مړې کيږي
تر سبا پورې څراغ بل د چا نه دی
چې په فکر، عقل، لوی نه وي ماشوم دی
چې په خوی باندې کمکی وي بابا نه دی

او يا وايي:

اراده او د کار عزم چې لري څوک
د هغه هر وخت کې شوی احترام دی
د عمل د خاوندانو په حضور کې
د وينا خاوند ولاړ لاس په سلام دی
نه په تشه وينا کار د چا سم شوی
نه موړ شوی کله ترې په تش جام دی

او يا وايي:

چې د ريا په طاعتونو خلق نه غولوي

په بزرګۍ او مسايلو پېښې نه ټولوي
صحيح اسلام هر چاته ښيي حق باطل بېلوي
دا رنګه پيرشيخ و ملا د قوم پېښوا غواړو موږ

او يا وايي:

که بې رنګه بې ريا زهد و تقوی وي
له ټګۍ برګۍ چل ول نه مبرا وي
څوک يې کله بازارونو ته راباسي
سود سودا لره خو زهد د ريا وي

او يا وايي:

که طاعت او عبادت هر څومره کم وي
خدای دې نه کا چې شريک پکې صنم وي
په ريا چې د مخلوق د پاره کيږي
که شرک نه وي له ګناه سره به سم وي

او يا وايي:

چې رشوت نه خوري ظلم نه کړي او پوهيږي په کار
خوشي په خوشې نه کنځل او نه وهل کړي نه قار
په خوار غريب لري زړه سوی نه په ظالم او بد کار
هغه قاضي هغه حاکم هغه ميرزا غواړو موږ

او يا وايي:

چې خدمت کاندي په رښتيا ملک و ملت د پاره
په حق چليږي د انصاف او عدالت د پاره
په سمه لاره وي روان د حقيقت د پاره
دا راز ښه سړيتوب بې له ريا غواړو موږ

او يا وايي:

چې دماغونو کې رڼا زړو کې سرور پيدا کړي
قوم و ملت کې د لوړتيا ذوق و شعور پيدا کړي
فکروعمل او اخلاق ښه کړي ښه دستور پيدا کړي

له مکتبونو علم و پوهه د رښتیا غواړو موږ

او یا وایي:

د وطن په محبت باندې قسم خورم
چې د ځان له غمه زیات دوطن غم خورم
دوطن د شرف سپریم نه وېرېږم
که د تورو ګوزارونه دم په دم خورم
دا خوږې، غوړې ګولې دې وي دنورو
د وطن دفاع کې زه ګولۍ د بم خورم
کفن نه غواړم د ژوند جامو کې درومم
دجنت باغ کې مېوې رقم رقم خورم

او یا وایي:

ژاړي په غمونو کې خواخوږي له هر چا سره
سل پتنګان سوځي دیوې شمعې ژړا سره
ډک زړګی له اوښکو ګرځي وریځې په اسمان کې بیا
څه ژړا ملګرې ده دژوند یوې برېښنا سره
ټول باغ ژړېدلی ځکه اوښکې دي دګل په مخ
ډیر لکه لاله داغلي زړونه شته صحرا سره
نه ښایي انسان ته چې دبل په غم غمجن نشي
لویه بدبختي ده که څوک نه ژاړي له چا سره
داسې بې غمي دې خدای په هیڅ کور کې پیدا نکړي
یو کور کې چې ویر وي او بل خاندي له لیلا سره

او یا وایي:

بصیرت او علم نشته په کتاب کې
که څه نه وي د مغزو په پیچ و تاب کې
علم او پوهه بل شی نه دی بینایي ده
خوشې ناست یې پټې سترګې په محراب کې

او یا وایي:

په ضعیفه اراده عقل حاکم وي

که قوي وه اراده نو بيا خادم وي
د بشر خدمت ته عقل پيدا شوی
په دې شرط چې روغ وجوړ صحيح سالم وي

او يا وايي:

دانسان جوهر د ژبې ګويايي ده
همدغه يې زيبايي او دارايي ده
بې له ژبې هيڅوک هيڅ نشي موندلای
دانايي دلربايي که بډايي ده

او يا وايي:

نه يې زړه کې صداقت، مينه وفا شته
نه يې سترګو کې څه شرم او حيا شته
سياست لري څو مخه څو اړخونه
وخت په وخت يې خوله کې سل ژبې ګويا شته

او يا وايي:

پرستش د يوه تن بت پرستي ده
دمسلک پيروي لويه آزادي ده
په کوم ځای کې چې يو فکر کړي کارونه
هلته خوشې مهمل لفظ ديموکراسي ده

او يا وايي:

په جهان کې چې مردوده باداري شوه
روحاني رنګ يې راووته پيري شوه
د پيری او مريدۍ بازار چې سوړ شو
سياسي رنګ يې پيدا کړ ليډري شوه

او يا وايي:

په رڼا کې د لمر څومره لوی حکمت دی
ژوند دپاره ډېر ضرور دا حرارت دی
مګر ګوره د اسمان سپيني سپوږمۍ کې
خاوند ايښی د جمال شعري کيفيت دی

او یا وایي:

ښځه حق لري دژوند او کارکولو
لکه نر د لیاقت ثرګندولو
په دې شرط چې اهلیت وښیي کارکې
نه چې ځان ښیي په ځان سینګارولو

او یا وایي:

په سر کې فکر د وطن په زړه کې مینه دیار
د زور او ظلم لوی دښمن دازادۍ طرفدار
په حق ویلو ماتوي بت او طلسم د ډار
شاعر دپاره مناسب دی همدغسې شعار

او یا وایي:

ستا دلبر غوندې دلبر په جهان نشته
ستا دعشق په باغ و بڼ کې خزان نشته
غمجن مه اوسه راځه رقیبان نشته
دلیلی په دروازه کې دربان نشته
پاڅه بیا یو ځل سیراب دعشق په جام شه
په ساغر دماه و مهر می آشام شه

او یا وایي:

بیا وطن ښکاري تازه نوی بهار دی
بیا په غاړه د هر چا دګلو هار دی
باغ کې ځوړند دي دګلو امېلونه
ته خو ګوره ! ورته څنګه ښه ګلزار دی
هر طرف ځانګي ښایسته غونچې د ګلو
د مستۍ دوره راغلې په بلبلو
ښې نغمې له هرې خوا غوږ ته رسیږي
په رښتیا چې بهار وړ دی دستایلو
نن هر چا ته خپله سیمه ښه ګلزار دی
دا تاثیر خدای نصیب کړی دبهار دی

مرغۍ باغ کې دي خوشحاله زرکې غرو کې
هر طرف ته چې نن ګورې لاله زار دی

او یا وایي:

خوله پرانېزي د ګلشن غوټۍ سبا ته
د زړه غوټې ببر ته کېږي خپل اشنا ته
ما د خپل فکر محرم په جهان نه موند
نا اشنا فکرو سره راغلم دنیا ته

او یا وایي:

له اسمانه څاڅکي راغله د باران
پرې راشنه شوه سپین او سره او زیړ ګلان
یو څو ورځې پس یې باد ویوړلې پاڼې
خپل آغاز انجام هیڅ نه شو ورعیان

او یا وایي:

د جنت حورو زړه وړی د زاهد دی
په همدې فکر ولاړ خدای ته عابد دی
دښایسته حورو په لاس جامونه ویني
ځکه تېر له خپله سره مجاهد دی

او یا وایي:

ښکلی توب دی چې هر چا زړه پرې بایللی
چا په یو شان چا په بل شان دی لیدلی
بلبلان ورپسې ځي د باغ په لوري
پتنګانو اور ته ځان ورغورځولی

او یا وایي:

پتنګ په شمع بلبل مینه په سرو ګلو
عاشقان فخر په دیدار د نازولو کوي
تا په ملالو اثري سترګو زړه وړی زما
دلبران واړه د زړه ښکار په تش کتلو کوي
د هر چا خوښه چې په مال که په کمال پسې ځي

زه يې عبث بولم چې مينه بې د ښکليو کوي
هغه پاک زړه چې د خوبانو خاص حرم باله شي
څوک به يې ولې ځای د هر خيال د ساتلو کوي
د ښکليو خيال که له شاعر سره ملګری نه وي
ډېر غوليدلی که هوس د شعر ويلو کوي

او يا وايي:

چا چې ايښی دا شين خال ستا په جبين دی
زما زړه هم د هغه له لاسه شين دی
ستا امېل کې يې سل زړونه دي پېيلي
چا جوړ کړی ستا د غاړې لونګين دی
جوړه شوې يې د لمر له پلوشو نه
ستا د عشق پر حرارت مې دا يقين دی
سور سالو دې سره لمبه ده نه پوهيږم
که زما د زړه په سرو وينو رنګين دی
د جمال پرښتې ته چې جوړولې
ورليږلی چا سلام چا آفرين دی
معجزه ته د قدرت او د خلقت يې
په رښتيا چې خدای احسن الخالقين دی
خدای دې ساته په امان له بدو سترګو
دا دعا د پرښتو زموږ آمين دی

او يا وايي:

چې تور اوربل په سپين مخ ووينم غزل جوړوم
بل کار مې نشته شهلا سترګو ته کجل جوړوم
بکره معنی ښکلې کومه د هنر په سينګار
د فوق ليلی ته د ښکلاو تاج محل جوړوم
تورې تيارې چې ورکې کړم د حقيقت له مخې
له عشقه اور اخلم له ځانه روڼ مشعل جوړوم
چې افسانه شمه په عشق کې زمانو ته يادګار

لکه مجنون ځان نه د عشق ضرب المثل جوړوم

په رښتیا سره که د الفت صاحب اشعارو ته په دقت سره پاملرنه وشي، د ده شعرونه ډیر خواږه، خوندور، ښکلي او جذاب دي. دده زیاتره شعرونه انتقادي، اجتماعي او ملي بڼه لري، او لوی حکمت او لذت په کښې نغښتی دی.

الفت صاحب واقعا دلوړې پوهې او علمیت خاوند شخصیت دی. د ده په شعرونو کې د قلم زور او قوت، د کلام فصاحت او بلاغت له ورایه معلومیږي.د ده شعرونه او نثرونه ساده او روان دي، همدا وجه ده چې د ده شعري کلیات څو ځله چاپ شوې دی او دټولو ادب دوستانو او دشعر د مینه والو په کاله کې لکه د نورو شاعرانو او لیکوالانو دیوانونه موجود دی. اروا ښاد عبدالحی حبیبي چې زموږ د هیواد شاعر ، نامتو لیکوال، ځیرنیز پوه، تاریخ پوه او تکړه ژورنالیست دی د الفت صاحب د نظم او نثر په هکله داسې وایي:

(د الفت نثر هم شعر دی او نظم یې هم شعر دی. دی وایي کله کله د هغه نثر تر نظم خوږ وي. خلک وایي چې نظم پیودل دي او یو ناظم مرغلري پیودي، مګر زه وینم چې الفت په نثر کې بلا کوي او کله کله الفاظ هسې سره پیودي چې ترهر رنګه نظم ښه ښکاري.)

په رښتیا سره چې الفت صاحب د پښتو ادبیاتو دهنري نثر یو مخور او پیاوړی لیکوال و ، همدا وجه وه چې دی په ډله ایزو او ټولنیزو خپرونو کښې خپل لوی مقام او ځای درلود ، او دده ډیرې مقالې ، علمي او تحقیقي ځیړنې او مضامین دوخت په خپرونو ، ورځپاڼو جرایدو او مجلو کښې خپاره شوي دي.

د الفت صاحب شعر او شاعري،او د ده اخلاقي، اجتماعي، سیاسي، انتقادي، ادبي، دیني او ملي مضامین او مطالب د پښتو ادب په ډګر کې د قدر او ستاینې وړ دي. الفت صاحب نه یوازی په پښتو ژبې لیکنې کړې دي، بلکې په نورو ژبو کې هم لیکنې لري. ده په دري- فارسي ژبه هم اشعار او نثرونه لیکلي دي، خو له بده مرغه دا لیکنې اوس محال په لاس کې نشته.الفت صاحب نه یوازی زموږ په هیواد کې د یو نامتو او پیژندل شوي شخصیت په توګه خپل ځای او مقام لري ، بلکې د هیواد نه بهر هم په ادبي او هنري حلقو کښې د یووتلي او پیاوړي ادبي ځیرې په توګه پیژندل شوی دی.

دیادونې ور ګنم، د ویښ زلمیانو د ملي غورځنګ په جوړښت کې زموږ د هیواد یو شمیر منورو ځوانانو، پوهانو، سیاسي، اجتماعي، ادبي او ملي شخصیتونو فعاله برخه درلوده، یو له دغو اشخاصو څخه استاد ګل پاچا الفت هم و.

الفت صاحب د دغې غورځنګ فعال غړی و، او د (ولس د جریدی) چې د دغې غورځنګ نشراتي ارګان و د امتیاز خاوند او د دغې تحریک ویاند هم و.

زموږ یو شمیر لویو شاعرانو، ادیبانو او لیکوالانو د الفت صاحب پر شاعرۍ او لیکوالۍ خپلې خیړنې کړې دي، او خپل نظریات او په زړه پورې تحقیقات یې لیکلي دي، چې د دوی دا لیکنې د قدر او ستاینې وړ دي.

لنډه دا چې د الفت صاحب د شخصیت په هکله که هر څومره ولیکل شي بیا هم کم دي.

کله چې ما د الفت صاحب شعري کلیات ولوستنو زه هم دې ته وهڅیدم چې د ده د شخصیت په هکله یو څو کرښې ولیکم.

ارواښاد ګل پاچا الفت صاحب په (۱۳۵۶) کال د لیندۍ د میاشتې په (۲۸) نیټه د زړه د حملې په اثر د عزیز خان په کڅ کلي کې، چې د ژوند په آخرو وختونو کې هلته اوسیدو وفات شو، او د دوی په پلرنې هدیره کې خاوروته وسپارل شو.

اروا دې ښاده وي او د لوی خدای څخه ده ته د فردوس جنت غواړم.

دا د اروانباد استاد ګل پاچا الفت صاحب قبر دی.

ددغې مقالې په لیکنه کې د بیلابیلو انټرنیټي منابعوو او د الفت صاحب په شعري کلیات استناد شوې دی، خو بیا هم که چیرې زما په لیکنه کې ځینې نیمګړتیاوې موجود وي. د ټولو ګرانو ادیبانو او لوستونکو څخه مخکې له مخکې بښنه غواړم.

په درنښت ډیره ادبي مینه: انجنیر عبدالقادر مسعود